

له زنجيره پښمايه كاني پيگاي پاست
(30)

حوكمه كاني هه ردوو
جه ژن
له سوننه تي پاكراو ۱۵

به پينوسى:

علي حسن علي عبدالحميد الأثري الحلبي

وهرگيرانى:

صلاح الدين عبد الكريم

چاپى يه كه م: 1421 ك / 2000 ز

چاپى دووهم: 1429 ك / 2008 ز

چاپى سييه م: 1432 ك / 2011 ز

پیناسی پەرتووک

ناوی کتیب: حوکمەکانی هەردوو جەژن لە سوننەتی پاکراوەدا.

ناوی نووسەر: علي حسن علي عبدالحميد الأثري الحلبي

ناوی وەرگێڕ: صلاح الدين عبد الكريم .

ژمارەى سپاردن: ژمارە (346) پى دراوہ لە لایەن وەزارەتى پۆشنبىرى

حکومەتى هەريىمى کوردستانەوہ .

زنجيرە: زنجيرەى (30) لە زنجيرە پينمايىهکانى ريگاي راست 0

نۆرە و سائى چاپ: سنيەم - (1432 هـ / 2011).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیشه کی ودرگپ

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ .
وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ
وَرَسُولُهُ.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ

مُسْلِمُونَ﴾

[سورة آل عمران 102] .

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [سورة النساء : 1].

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِغِ اللَّهُ وَرَسُولُهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [سورة الأحزاب : 70 . 71] .

أَمَّا بَعْدُ ...

فَإِنَّ أَصْدَقَ الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ وَخَيْرَ الْهُدَى هُدَى مُحَمَّدٍ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَعَلَى آلِهِ وَسَلَّمَ) وَشَرُّ الْأُمُورِ مُحَدَّثَاتُهَا وَكُلُّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ وَكُلُّ ضَلَالَةٍ فِي النَّارِ .

له‌پاشاندا: ئاشکرایه که مه‌به‌ست و ئامانج له‌دروست کردنی (جنى و مروّف) بریتى‌یه له په‌رستنى خواى گه‌وره به‌تاک و ته‌نها و هاوبه‌ش پریارنه‌دان بوّی، وه‌کو ده‌فه‌رموویت:

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ [الذاریات: 56].

به‌لام ئه‌وه‌ی که ئاشکرانى‌یه له‌لای خه‌لکی، یاخود ئاشکرایه به‌لام بى‌بایه‌خه و پشت گوی ده‌خریت بریتى‌یه له شوین نه‌که‌وتنى پیغه‌مبه‌ر ﷺ له‌په‌رستنى خواى گه‌وره، که ئه‌میش مه‌رجه بوّ و هرگرتنى په‌رسته‌کانمان، چونکه ئه‌گه‌ر به‌و شیوه‌یه‌ی که پیغه‌مبه‌ر ﷺ و هاوه‌له به‌ریزه‌کانى ﷺ خویان په‌رستوه، خوا نه‌په‌رستین ئه‌وا خواى گه‌وره لیمانی و هرناگریت و ته‌نها ماندوو بوونمان بوّ ده‌میڤیتته‌وه، به‌لکو تاوانباریش ده‌بین، چونکه پیغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموویت:

(من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد) (□).

واته: هه‌ر که‌سێک هه‌ر کرده‌وه‌یه‌ک بکات که فه‌رمانى ئیمه‌ی له‌سه‌ر نه‌بییت ئه‌وا لى‌ی و هرناگریت و ده‌دریته‌وه به‌سه‌ریدا.

بوّیه پیغه‌مبه‌ر ﷺ هانمان ده‌دات که په‌رسته‌کانمان وه‌کو په‌رستنى ئه‌و بییت، بوّ نمونه له‌ده‌ست نوێژگرتندا ده‌فه‌رموویت:

(من توطأ نحو وضوئي هذا....) (2).

واته: هه‌ر که‌سێک ده‌ست نوێژ بگریت و وه‌کو ده‌ست نوێژه‌که‌ی من.

وه له نوێژ کردندا ده‌فه‌رموویت:

(صلوا كما رأيتموني أصلي) (3).

واته: چۆن من ده‌بینن که نوێژه‌که‌م ئیوه‌ش به‌و شیوه‌یه نوێژه‌که‌ن.

(1) (رواه مسلم).

(2) (متفق عليه).

(3) (بخاري).

وہ لە حج کردندا دەفەر مویت:

(خذوا عني مناسككم) (4).

واتە: دروشمەکانی حج کردنتان لەمنەووە وەر بگرن.

وہ خوای گەورە دەفەر مویت:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ [الأحزاب: 21].

واتە: ئەو موسلمانان بە تەکیدی لە پیغەمبەری خوادا ﷺ پێشەوا یە تیبەکی باش هەیه بو ئیووە کە پەرستنه‌کانتان لەو هەووە وەر بگرن .

جەژنی رەمەزان و قوربانیش دوو پەرستن و دروشمی گەورە ی ئیسلامن، وەکو هەموو پەرستنه‌کانی تر دەبیت پیغەمبەر ﷺ بکەین بە پێشەوا و تەماشای ئەو و هاولە بە پێزەکانی ﷺ بکەین بزانی چۆن ئەم دوو پەرستنه‌یان بو خوای گەورە جی‌بە جی کردوووە ئیمەش وەکو ئەوانی جی‌بە جی بکەین و حوکمەکانی لەوانەووە وەر بگرن، بەلام ئەو هی جی داخە خەلکی زۆر شتی داهینراویان زیاد کردوووە لە هەردوو جەژنداو بی ناگان و کە مەترخە من لە جی بە جی کردنی حوکمەکانی جەژن، چەندەها سەرپیچی و بی فەرمانی خوای گەورە ی تیدا دەکەن .

شیخ علی حسن- خوای گەورە پاداشتی خیری بداتەووە - وەکو زاناکانی تری ئیسلام هەستی بەم شتانە کردوووە و پەرتوکیکی زۆر بەنرخێ داناووە لەسەر حوکمەکان و نادابەکان و پیویستی یەکانی هەردوو جەژن، لەکو تایی پەرتوکه‌کەیدا، هەندی باسی حوکمەکانی قوربانی کردنی کردوووە و ناوی ناو: (أحكام العیدین فی السنۃ المطهرة) .

لەبەر ئەو هۆکارانە ی کە باسەم کرد بە پیویستم زانی ئەم پەرتوکه‌ بەنرخە وەر بگێرە سەر زمانی کوردی تا موسلمانانی کوردیش لە حوکمەکانی هەردوو جەژن بی ناگانە بن و سودی لی وەر بگرن إن شاء الله .

وه وهرگێرانه که یشم بهم شیوازیه :-

* پهرتوکه کهم وهرگێراوه وهکو چۆن نوسهر نوسیویتی به ئه مانه ته وه .

* فهرمووده کانی پیغه مبهرم ﷺ وهرگێراوه له پاش نوسینی دهقه
عه ره بی یه که ی .

* په راویزی پهرتوکه که شم نوسیوه ته وه .

* ئه وهرموودانه ی که ته خریج نه کرابوو له سههر پهرتوکه کانی زانای
فهرمووده ناس شیخ محمد ناصرالدین الألبانی ته خریج کردوه .

له کو تاییدا: داواکارم له خوای گه وره ئه م هه وله که مه بکاته تویشوی
قیامه تمان، وه به ته نها له بهر ره زامه ندی خوای گه وره بییت، خوای گه وره
پاداشتی هه موو لایه ک بداته وه .

وهرگێر / هه ولیر

9 رمضان 1420 ک

پیشه کی نوسهر

ان الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونعوذ بالله من شرور أنفسنا وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له، ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .
 أما بعد :

به پرستی ئیسلام ئایینی گهره ی په روهردگاره کهوا پازی بووه بۆ مرؤقاییه تی، بۆ چاکردنی هه موو ئیشیک له کاروباری ژیان به درییژایی سه ردهم و گۆپانکاری سال . ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ [المملک: 14].

واته : ئایا ئەو زاته ی که خۆی مرؤقی دروست کردوو نهینییه کانی ناو دلی نازانیت، که ههر خۆی شاره زاو زانایه بهو شتانه ی که ده شاردریته وه .

وه به پرستی ئوممه تی ئیسلام باشترین ئوممه ته که هاتبییت بۆ خه لکی ئه ویش له بهر ریزلینانی به هه لگرتنی ئەم په یامه پیروژه، وه هه ستانی به گه یاندنی به خویان و به ئوممه تانی تریش، وه بهم شیوه یه مایه وه هه تا ئەو پۆژهی دورکه وتنه وه له قورئانی خۆای گهره و سوننه تی پیغه مبه ره که ی ﷺ .

بۆیه پیویسته له سه ر موسلمانان به گشتی له سه ر ئەم پارچه زه وییه که بگه رینه وه بۆ قورئانی خۆای گهره و سوننه تی پیغه مبه ره ﷺ به یه کگرتووی و به ئاگایی وتیگه یشتووی و زانایی له کاروباری ئیسلامه که یان و به حوکمه کانی په ره ستنه کانیان .

وه هه ستم کرد و دلتیا بووم کهوا له و هویانه ی که ئیسلام کۆی کردۆته وه له لق و چله کانیدا که له پیشه وه ی بنچینه کانیتی و له لوتکه ی فیڕکردنیتی بریتییه له زیاد کردنی یه کییتی و یه ک پارچه ی موسلمانان و به ستنه وه ی هه ندیکیان به هه ندیکی تریانه وه .

وه يه كيك لهو هويانه ئه وه يه كه نو ئىژى به كو مه لى له سهريان پيوست كردوه (1) پينچ جار له رۆژي كدا هه موويان دليان په يوه ست ده كهن به يه ك پيشه وا (امام) وشو ئى ههنگاه كانى ده كهن يه كه به يه ك و هه ست به چا و دي رى په روه دگاريان ده كهن، ئيش ده كهن بو هه ستان بهو شتهى كه كرديو اني تى به جينيشين تيبدا، به زه ببيان به يه ك تر دا دي ته وه و سو زيان بو يه ك تر هيه و، خو يان دوور ده خه نه وه له سته م و ناشوب له سه ر رووى زه وى .

پاشان ئيسلام موسلمانانى په يوه ست كردوه به كو يو ونه وه له رۆژانى جومعه بو ئه وهى شه يتان نه تواني ت هيج له شي تى و لووت به رزى و هه لبه ستى زه مكر اوى خو ي (همزه و نفخه و نفثه) بخاته دليانه وه، يان جوانى ره ونه ق و رازا وه يى دونيا و ايان لى نه كات لى نزيك ببه وه و په نا ببه ن بو سه رابه كه ي، وه كرديو وه تى به رۆژى جه ژنيان و تيبدا كو ده بنه وه (2)، ياد خه ر ياديان ده خاته وه به چه ند ئايه تي كى خوا ي گه وره و به خششه كانى هه تا به رده وام بن له سه ر پا كى و بي گه رديان و دليان په يوه ست بيت به يه ك تر وه، پاشان ئيسلام له هه ر سالي كدا دوو رۆژى بو يان دانا وه كه تيبدا ته ماشا ي نهو شته ده كهن كه سو ودى بو يان هيه به گشتى و به ها وه بشى و هويه كانى خو شه وي ستى دو وپات ده كه نه وه، جه ژنى رهمه زانى بو يان دانا وه كه وا له دوا ي نهو په رسته نه دي ت كه له رهمه زاندا كرديو يانه، كه لهو كاته دا دليان پا ك بو ته وه، و پوخته يه بو چا كه و ئيشى خي ر .

هه روه ها جه ژنى قوربانى بو يان دانا وه ئا لهو كاته دا كه وا به بنده كان له مالى خوا هي من و نارامن وه لهو شار ه پيرۆزه يان كه نور و پونا كى پيغه مبه رايه تى تيبدا بلا و بو ته وه، وه له لايه كانى خو رى خو شه بختى تيبدا دره وشا وه ته وه،

(5) ته ماشا ي: (الصلاة وحكم تاركها: 109-127) ابن القيم الجوزية) بکه

(6) ته ماشا ي: (زاد المعاد: 364/1-332)، و (أضواء البيان: 268/8-310)، و (تفسير القرطبي:

120-96/18)، و (الأجوبة النافعة للشيخ الألباني) بکه.

ئهوان لهو شوینه دا بهنده ی دلسۆزن کهوا هیچ ئیشیک ناکه ن ومه به ستیان نییه
تهنها ئه وه نه بیته له خویان نزیک بکاته وه و لئی لانه دن (ه).

له بهر ئه مانه هه مووی وام به باش زانی کهوا نامیلکه یه کی سه به خۆ بنووسم
له سه ر جه ژنی په مه زان و جه ژنی قوربان (ه) و ئه و حوکمانه ی که په یوه ندی
پییانه وه هیه .

له گه ل ئه و هه موو به لاو پشت شکاندن و تیک شکاندن و موسیبه تانه ی که
ئازاری موسلمانان دهن کهوا هۆیه که ی بریتییه له دوور که وتنه وه یان له و
سه رچاوه پروون و پاک و مه نه جه راسته ی که خوی گه وره له قورنانه که یدا
ئاشکرای کردووه و پیغه مبه ریش ﷺ له ژیان و سوننه ته که یدا پروونی
کردۆته وه .

به لام زانیی حوکمه شه رعیه کان و بابه ته فیه یه یه کان هیچ شتیک رای ناگریته
و کاری تی ناکات، به لکو هانی موسلمانان ده دات له سه ر زانیاری و ئیش
کردن و بلاو کردنه وه ی خیر و بانگه وان کردن بو لای خوی گه وره، وه له م
نامیلکه یه دا په چاوی ئاسانی و کورتیم کردووه بو ئه وه ی نامیلکه که
تیگه یشتنی ئاسان بیته و خویندنه وه ی په له بیته و، داواکراوی به باشی
گرتیته خۆ و، جی به جی کردنی هه زلی کراو بیته، وه سوور بووم له سه ر
هیئانه وه ی راستترین و وته له بابه ته که دا، و خۆم به دوور گرت له جیاوازییه
مه زه بیه کان و ووته ی راست و په سه ند کراوم دووپات کردۆته وه و به
به لگه وه .

(7) کتاب: (أعیاد الإسلام: 2-3 للشیخ سلیمان علی الجعبري).

(8) من ته نها نه منوسیوه له م بواره دا به لکو زۆر له زانیان له کۆن وتازه دا له سه ر ئه م بابه ته
نوسیویانه له وانه: (العیدین لابن أبي الدنيا)، و (کتاب العیدین لأحمد بن أبي زاهر)، و (أحكام العیدین لجعفر
بن محمد الفریابی)، و (صلاة العیدین للحسین بن إسماعیل الحمالي)، و (تحفة العیدین لعبدالکریم ابن محمد
السعابی).....

وه ئه گهر پيكا بيتم ئه وا به يارمه تي خواي گه وره بووه و ئه گهر هه له يشم
 كرديت ليخوشبوون و به زه يي هه ر له خوا وه يه .
 له كو تا ييدا داوا ده كه م له خواي گه وره يارمه تيم بدات بو ني هت پاكي له م
 كر ده وه يه م دا و سوو ده كه ي هه موو مو سل مانان بگري ته وه ، هه ر خواي گه وره
 بي سه ر و وه لام ده ره وه يه .

نوسيني

أبو الحارث بن علي بن حسن بن علي

(1)

(جه‌ژن)

هه‌موو پوژیکه کو‌بوونه‌وه‌یه‌کی تیدا بی‌ت، داتاشراوه له (عاد) و (يعود) وه‌کو بلی‌ی بو‌ی گه‌راونه‌ته‌وه، کو‌یه‌که‌یشی (أعیاد) ه، ابن‌الأعرابی ده‌لیت: جه‌ژن ناو‌نراوه به (عید) چونکه هه‌موو سالی‌ک به‌خو‌شی و شادی تازه‌وه دی‌ته‌وه و ده‌گه‌ریت‌وه⁽⁹⁾.

(ابن‌عابدین) ده‌لیت: جه‌ژن ناو‌نرا به (عید) چونکه خو‌ای گه‌وره جو‌ره‌ها چاکه‌ی هه‌یه ده‌گه‌ریت‌وه بو‌ به‌نده‌کانی له هه‌موو پوژیکدا له‌وانه خو‌اردن له پاش خو‌گرتنه‌وه لی‌ی و سه‌رفتره و ته‌واو بو‌ونی چه‌ج و سو‌رانه‌وه‌ی سه‌ردان (طواف‌الزیارة) و گو‌شتی قو‌ربانی و شتی تر، چونکه عاده‌ت له‌مانه‌دا خو‌شی و شادی و به‌خته‌وه‌ری به‌خششه⁽¹⁰⁾.

(9) (لسان‌العرب: 3 / 319).

(10) (حاشیة ابن‌عابدین: 2 / 165).

وه بزانه برای موسلمانم که ئەو چه‌ژنه‌ی که خو‌ای گه‌وره بو‌ موسلمانانی داناوه ئاشکراو زانراون، که بابه‌تی ئەم په‌رتوکه‌ی به‌ر ده‌سته‌ته، به‌لام له‌م سه‌رده‌مه‌دا چه‌ژنه‌کان به‌ شی‌وه‌یه‌ک زۆر بو‌ونه که نزیکه نه‌توانریت بژمیردرین له‌هه‌ر وولاتیک له‌ وولاته ئیسلامیه‌کان سه‌ره‌پای جگه‌ له‌وان، ده‌بینیت چه‌ژن ساز ده‌کریت بو‌ گومز وگو‌پ وئارامگا وک‌س و وولاتان وجگه‌ له‌مانه‌ که خو‌ای گه‌وره ری‌گه‌ی پی‌ نه‌داوه، تا له‌ هه‌ندی‌ک له‌ سه‌رژمیریه‌کاندا هاتووه که ته‌نها موسلمانانی هیند سالانه (144) چه‌ژنیان هه‌یه، وه‌ ته‌ماشای: (أعیاد‌الإسلام: 8) بکه به‌ده‌ستکاریه‌وه.

(2)

پهحمهتی خوای گهوره بۆ ئومهتی محمد ﷺ بهههردوو جهژن

عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: كان لأهل الجاهلية يومان يلعبون فيهما فلما قدم النبي ﷺ المدينة قال: (ان لكم يومان تلعبون فيهما وقد أبدلكم الله بهما خيرا منهما يوم الفطر ويوم الأضحى) ⁽¹¹⁾.

واته: له (أنس) هوه ﷺ فهرموويهتی: پیغهمبهر ﷺ هاته مهدينه خه لکی دوو پوژتان هه بوو یاریان تییدا دهکرد له سهردهمی نه فامی دا ⁽¹²⁾. پیغهمبهر ﷺ فهرمووی: من هاتمه ناوتانه وه ئیوه دوو پوژتان هه بوو له نه فامیدا یاریتان تییدا دهکرد خوای گهوره بۆتانی گوپی به باشر له وان ئه ویش: جهژنی په مهزان و جهژنی قوربانه.

(شیخ احمد عبد الرحمن البنا) (پهحمهتی خوای لی بیئت) دهفهرموویت:

واته: چونکه جهژنی په مهزان و قوربان به دانان و ههلبێژاردنی خوای گهورهیه بۆ دروستکراوه کانی .

وه له بهر ئه وهی له دواي جی به جی کردنی دوو کاری گهورهی ئیسلامه وه دین که بریتین له حج و پوژو که تییاندا خوای گهوره له حاجیان و پوژوگران خویش ده بییت، وه پهحمهتی خوی بلاوده کاته وه به سهه هه موو ئه و دروستکراوانه ی که گوپراهه لیان ههیه بۆ فهرمانه کانی خوای گهوره، به لام (نه ورۆز و میهره جان) به دانان و ههلبێژاردنی کاربه دهستانی ئه و سهردهمه بووه، که له و دوو پوژهدا کات و ئاوه وا گونجاوه و چهند تاییه تمه ندییه کی تر که دهروات و نامینیت.

بۆیه جیاوازی له نیوانیاندا ناشکرایه بۆ که سیک که تی بروانیت ^{بسمتی}.

(11) (أخرجه أحمد: 3 / 103 - 178 - 235، وأبو داود: 1134، والنسائي: 3 / 179، والبخاري: 1098، وصححه الشيخ الألباني في: سلسلة الأحاديث الصحيحة: 2021).

(12) که نه ورۆز و میهره جان بوونه، ته ماشای (عون المعبودی العظیم آبادی 3 / 485) بکه .

(3)

ریگا پیدان به گوی گرتن له ده‌فنی جارییه (کیژۆله)

له‌خاتوو عائیشه‌وه (خوای لی پازی بیّت) فه‌رموویه‌تی: پیغه‌مبه‌ر ﷺ هاته ژوره‌وه بۆلام دوو جاریه‌ی لی بوو گۆرانیان ده‌گوت⁽¹⁴⁾ به‌سه‌ر (بعاش) دا، راکشا له‌سه‌ر رایه‌خه‌که‌و پرووی وه‌رگیپراو ئه‌بو به‌کریش ﷺ هاته ژوره‌وه و پیی ناخۆش بوو فه‌رمووی: ده‌نگی شه‌یتان له‌لای پیغه‌مبه‌ر! پیغه‌مبه‌ر ﷺ پرووی تیگرد و فه‌رمووی: (دعه‌ما)، واته: (وازیان لی به‌ینه)، وه کاتیگ پیغه‌مبه‌ر ﷺ بی ناگا بوو چاوم لی تیژ کردنه‌وه چونه دهره‌وه له ریوایه‌تیکی تردا فه‌رمووی: (یا أبا بکر إن لكل قوم عيد وهذا عيدنا)⁽¹⁵⁾.

واته: (ئهی ئه‌با به‌کر هه‌موو نه‌ته‌وه‌یه‌ک جه‌ژنیکیان هه‌یه ئه‌مه‌یش جه‌ژنی ئیمه‌یه).

(بعاش)⁽¹⁶⁾ پۆژیکی ناسراو بووه له پۆژه‌کانی عه‌ره‌ب که‌تیایدا (أوس) کوشتاریکی زۆری (خه‌زه‌جیان) کردووه، شه‌ره‌که له نیوانیاندا به‌رده‌وام بووه بۆ ماوه‌ی (120) سال هه‌تا ئیسلام هات، دوو جاریه‌که ئه‌و هه‌لبه‌سته‌ی کردوویانه به‌گۆرانی له پیداهه‌لدان به‌سه‌ر شه‌ر و ئازایه‌تی دا بووه که یادکردنه‌وه‌ی یارمه‌تی دهره‌ بۆ ئیش و کاری دین .

به‌لام گۆرانییه‌که که باسی شتی خراپ و پیداهه‌لدان بیّت به‌سه‌ر شتی قه‌ده‌غه‌ کراودا و به‌ ئاشکرا وته‌ی خراپه‌ی تییدا بیّت، ئه‌مه‌ دروست نییه‌ و هه‌رامه‌ حاشا له پیغه‌مبه‌ر ﷺ که به‌ ئاماده‌ بوونی ئه‌و شتیکی خراپ باس بکریّت و بی ناگا بیّت له به‌ره‌هه‌ستی کردنی .

(13) (الفتح الرباني: 6 / 119).

(14) له ریوایه‌تیکی تردا (به‌لام گۆرانی بیژ نه‌بوون) ته‌ماشای: (شرح المسلم: 6 / 182) بکه .

(15) البخاري (949)، (952) و (987) و (2907) و (3530) و (3931) و (رواه مسلم: 892)

(16) ته‌ماشای: (النهاية: 1 / 139) ی (ابن الأثير الجزري) بکه .

وهك دهفهرموویت: (ئهمهیش جهژنی ئیمهیه مانای وایه که دهبرینی خوشی و شادی له جهژنهکاندا دروشمی دینه، وهکو روژهکانی تر نییه) .

(ابن حجر) یش (پهحمه تی خوی لی بییت) دهفهرموویت: ئهم فهرموودهیه چهند سوودیکی تیدایه، لهوانه دروستیتی فراوان کردن لهسه ر مال و مندال له پوژانی جهژنهکاندا به جوړهها شیواز که ئارامی دل و پشووی لاشه ی تیدا بییت له ماندوو بوونی په رستهکه، وه پشت گوی خستنی باشته .

ههروهها سوودی ئه وهی تیدایه که دهبرینی خوشی له جهژنهکاندا له دروشمی دینه⁽¹⁷⁾ .

(4)

خۆ جوان کردن و خۆ پازاندنه وه له جهژندا

له (عبد الله كوپرى عومەر) هوه ﷺ فهرموويه تی: (ئيمامى عومەر ﷺ كراسيكي (جوبه يه كى) هيئا بۆ پيغه مبه ر ﷺ كه له (ئاوريشم) دروست كرا بوو (استبرق) له بازار ده فروشرا، و فهرمووى: ئه ي پيغه مبه رى خوا ﷺ ئه مه بگه ره خوتى پى پرازينه وه بۆ جهژن و پيشوازى كردن له وه فده كان، پيغه مبه ر ﷺ پيى فهرموو: (إنما هذه لباس من لا خلاق له) .

واته: (ئه مه پۆشاكى كه سيكه كه هيچ به شيكى نه بيت له قيامت) .

ئيمامى عومەر ﷺ مايه وه تا خوا ويستى له سه ر بوو بمينيته وه، پاشان پيغه مبه ر ﷺ كراسيكي دي با جى بۆ نارد (واته لاي دريژى و پانيه كه ي ئاوريشم بوو) .

ئيمامى عومەر يش هيئاى بۆ لاي پيغه مبه ر ﷺ و فهرمووى: ئه ي پيغه مبه رى خوا ﷺ تۆ فه رموت: (ئه وه پۆشاكى كه سيكه كه هيچ به شيكى نه بيت) واته له قيامتدا، ئيستاش خۆت ئه مه ت بۆ ناردووم، پيغه مبه رى خوا ﷺ پيى فهرموو: (تبعها أو تصيب بها حاتك)⁽¹⁸⁾ .

واته: (بيفروشه يان پيوستى خۆتى پى جى به جى بكه).

زاناي پايه به رز (السندى) ده فه رمويت: له م فه رموده يه وه زانراوه كه خۆ پازاندنه وه له پۆژى جهژن دا نه ريتيكي دان پيدانراو بووه له نيوانياندا وه پيغه مبه ريش ﷺ به ره له ستى نه كردووه بۆيه زانراوه كه ماوه ته وه⁽¹⁹⁾ .

(ابن حجر) ده فه رمويت: (ابن أبي الدنيا) و (البيهقي) به سه نديكى (صحيح)، بۆمان ده گيړنه وه كه عبدالله ي كوپرى عومەر ﷺ له ناو جل و به رگه كانيدا باشترياني له به ر ده كرد له جهژنه كاندا⁽²⁰⁾ .

(18) البخاري: (886) و (948) و (2104) و (2619) ومسلم (2068)

(19) (حاشية السندى على النسائي: 3 / 181) .

دیسان دەفەر موویت: شیوهی بە بەلگە زانینی حەدیسە کە ی ئیمامی عومەر رضی اللہ عنہ لەو پرۆه وە یە کە پیغەمبەر ﷺ دانی بە خۆ پازاندنەو بە جومعه هیئاو بەرەڵستییە کە ی کورت کردەو لەسەر لەبەر کردنی وەك ئەو پۆشاکە، چونکە لە ئاوریشم بوو ⁽²¹⁾.

(ابن قدامه) له (المغني 2/ 228) دا دەفەر موویت: ئەمە بەلگە یە لەسەر ئەو ی کە خۆ پازاندنەو لە لایان لەم شویئانەدا ئاشکراو باو بوو .

(ئیمامی مالک) دەفەر موویت: بیستومە کە زانایان بۆنی خۆش و شتی جوانیان لە هەموو جەژنی کدا پی خۆش بوو .

(ابن القيم) له (زاد المعاد 1 / 441) دا دەفەر موویت: پیغەمبەر ﷺ بۆ دەرچوون بۆ هەردوو جەژنەکان لە جوانترین جل و بەرگە کانی لەبەر دەکرد و پۆشاکییکی هەبوو بۆ هەر دوو جەژن و جومعه لەبەری دەکرد، جاریکیش دوو پۆشاکیی (صوفی) سەوزی لەبەر کرد، وە جاریکی تریش جلیکی سووری لەبەر کرد ⁽²²⁾.

بەلام سووریکی تەواو نەبوو وەکو هەندی خەلك گومان دەبەن، ئەگەر وابوایە ئەوا (بورد) ی پی نە دەوترا بەلکو چەند خەتیکی سووری تییدا بوو وەکو (بورد) ه یە مەئییەکان .

(20) (فتح الباري: 2 / 439) .

(21) سەرچاوه ی پیشوو: (2 / 434) .

(22) تەماشای: (السلسلة الصحيحة: 1279) بکە .

(5)

دهرچوون بو نوپژگه (مصلی)

له (أبی سعید الخدری) هوه ﷺ فهرموویه‌تی: پیغه‌مبهر ﷺ جه‌ژنی په‌مه‌زان و قوربان دهرده‌چوو بو نوپژگه (مصلی) یه‌که‌م شت دهستی پی ده‌کرد نوپژگه بوو.⁽²³⁾

زانای پایه‌برز (ابن الحاج المالکی) ده‌فه‌رموویت: سوننه‌تی له‌سه‌ر پویشتوو له نوپژگی جه‌ژنه‌کاندا ئه‌وه‌یه که له نوپژگه (مصلی) بکریت، چونکه پیغه‌مبهر ﷺ ده‌فه‌رموویت:

صلاة في مسجدي هذا أفضل من الف صلاة فيما سواه إلا المسجد الحرام.

واته: نوپژیک له‌م مزگه‌وته‌ی مندا خیری زیاتره له هه‌زار نوپژ له مزگه‌وته‌کانی تردا ته‌نها مزگه‌وتی (که‌عبه) نه‌ییت.⁽²⁴⁾

له‌گه‌ل ئەم هه‌موو خیره زوره‌دا نوپژگی جه‌ژنه‌کانی له نوپژگه (مصلی) ده‌کرد.⁽²⁵⁾

زانای پایه‌برز (ابن قدامة المقدسی) ده‌فه‌رموویت: سوننه‌ت وایه که نوپژگی جه‌ژن له نوپژگه (مصلی) دابکریت فه‌رمانی به ئیمامی عه‌لیش ﷺ به‌م شیوه‌یه کردووه، وه ئیمامی ئه‌وزاعی وای به‌باش زانیوه. هه‌روه‌ها -اصحاب الرأي^(ب) به‌هه‌مان شیوه، ئەمه ووته‌ی (ابن المنذر) یشه.⁽²⁷⁾

(23) (البخاري: 956) و (مسلم: 889) و (النسائي: 187/3).

(24) (البخاري: 1190) و (مسلم: 1394).

(25) (المدخل: 283/2).

(26) واته: ئەو زانایانه‌ی که‌ده‌یسیان پی نه‌گه‌یشتوو به‌ره‌ئی خو‌یان ئیشیان کردووه وه‌کو (قوتابخانه‌ی کوفه) وحه‌نه‌فیه‌کان.

(27) (المغني: 230/2).

وهههر كه سيك نه يتواني ده رچييت بو نويزگه (مصلی) له بهر نه خوشی يان گه ورهیی ته من، نويزی له مزگه وتدا كرد ئه وا هيچی له سه ر نی یه ان شاء الله (المغني 230/2).

وه لي ره دا ناگادار كرد نه وه يه كه هه يه كه پيوسته باس بكریت ئه ویش ئه وه يه كه ئامانج له نويز كردن له نويزگه (مصلی) ئه وه يه كه موسلمانان له يه كه شوين كو بنه وه به گه وره يی به لام ئه وه ی ئه مرو ئيمه ده يبينين له زور به ی وولاتاندا كه چه ند نويزگه (مصلی) يه كه هه يه ئه گه ر چي پيوستيش نه كات ئه مه يش شتيكه زانايان و توويانه (مكروهه)⁽²⁸⁾، نه كه هه ر ئه وه نده يش به لكو هه ندی له نويزگه (مصلی) كان بوونه ته مين به ری حيزبايه تی بو پارچه پارچه كردنی ووشه ی موسلمانان (لا حول ولا قوة الا بالله).

دوو ناگادار کردنه وه:

یه کهم: (ئیمامی البغوی) له (الشرح السنة / 4 - 302 - 303) ده فەرموویت: سوننه ته که خه لکی به یانی زوو بچیت بو نویتزگه (مصلی) پاش ئه وهی نویتزی به یانی ده کات بو ئه وهی هه ر کهس شوینی خو ی بگریت، والله أكبر بکه ن وه ده رچوونی ئیمامیش له کاتی نویتزا ده بییت .

دووه م: (ئیمامی الترمذی) (530) وه (ابن ماجه) (161) له (عه لی) وه ﷺ بو مان ده گپرنه وه که فەرموویه تی: (سوننه ته به پی بچیت بو نویتزی جهژن (بیه)

(7)

الله اکبر کردن له هردوو (جه‌ژندا)

خوای گه‌وره ده‌فهرموویت:

﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقرة: 185].

واته: (ئه‌و که‌سانه‌ی که له په‌مه‌زاندان به پوژوو نه‌بوونه به هوی نه‌خووشی یان سه‌فهر کردن با له پاش په‌مه‌زان به‌پوژوو بین تا مانگه‌که ته‌واو ده‌که‌ن و پاداشتی ته‌واو وه‌برگرن، وه خوای خویمان به‌گه‌وره بزاندن به‌وه‌ی پوژووی بو بگرن و یادی بکه‌نه‌وه، چونکه رینمونیتانی کردووه، به‌لکو سوپاس و ستایشی خوا بکه‌ن).

وه جیگیر بووه که پیغه‌مبهر ﷺ (جه‌ژنی په‌مه‌زان درده‌چوو الله ئه‌کبه‌ری ده‌کرد هه‌تا ده‌گه‌یشته نوپژگه (مصلی) وه هه‌تا نوپژژی ته‌واو ده‌کرد، که نوپژژی ته‌واو بکردایه الله اکبری نه‌ده‌کرد⁽³³⁾.

زانای فه‌رموده‌ناس (الألبانی) (په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) ده‌فهرموویت: له‌م فه‌رموده‌یه‌دا به‌لگه‌ی دروستییتی ئه‌وه‌ی تیدایه که موسلمانان کردوویانه له به‌ناشکرا وتنی الله اکبر له ریگادا بو نوپژگه (المصلی) هه‌رچه‌نده زوربه‌ی خه‌لکی ئه‌م سوننه‌ته‌یان به‌سوک گرتووه تا وای لی‌هاتووه نزیکه نه‌میئن، وه ئه‌وه‌ی که‌باش بیّت لی‌ره‌دا یادی بخه‌ینه‌وه ئه‌وه‌یه که به‌ناشکرا وتنی - الله اکبر - دروست نییه بو‌ی کو‌ببته‌وه و به‌یه‌که ده‌نگ بی‌لیت هه‌روه‌کو چون هه‌ندئ له‌خه‌لکی ده‌یکه‌ن، هه‌روه‌ها هه‌موو زی‌کریک دروست بیّت ده‌نگ به‌رز بکه‌یته‌وه تیایدا یان دروست نه‌بیّت، دروست نییه کو‌ببیته‌وه به‌کو‌مه‌ل بی‌لیت، با له‌م شته به‌ناگا بین وه‌میشه له پیش چاوی خو‌مانی دابنن که

(33) (رواه ابن أبي شيبة في: المصنف، والحاملي في: كتاب صلاة العیدین، بإسناد صحيح لكنه مرسل، لكن

له شواهد یتقوی بها) ته‌ماشای: (السلسلة الصحيحة: 170) بکه .

باشترین پێگاو پێنمایی (پێنمایی پێغه مبه ره) (ﷺ) .

وه پرسیار کرا له (شیخ الاسلام) (ابن تیمیه) (پهحمه تی خوی لی بیّت) دهباره ی کاتی الله اکبر له جهژنه کاندایه فرمووی: سوپاس بو خوا، راستترین ووته له الله اکبر کردن دا که زۆریه ی زانیانی پێشین و تیگه یشتوانی له هاوه لان ﷺ و پێشه وایانی له سه ر بیّت له فه جری پوژی عه ره فه تا کو تایی (ایام التشریق) له پاش هه موو نوێژیک وه دروسته بو هه موو که سیك به ئاشکرا الله اکبر بلایت له کاتی ده رچون بو جهژن ئه ویش به پیکه وتنی هه ر چوار زانا که (ﷺ) .

منیش ده لیم: که ده فه ره موویّت (پاش هه موو نوێژیک) به تایبه تی هه یج به لگه یه کی له سه ر نییه، ئه وه ی راست بیّت له هه موو کاتیك دا به بی تایبه ت کردنی به کاتیکی دیاری کراوه وه به لگه ییش له سه ر ئه مه (ئیمامی البخاری) له کتیبی (العیدین من صحیحه (2 / 461) ده فه ره موویّت:

(باب التکبیر أيام المنی، وإذا غدا الى عرفة) .

ئیمامی عومه ر ﷺ له خانوه که ی خوی له مینا الله اکبری ده کرد خه لکی مزگه وته که گوی یان له دهنگی ده بوو ئه وانیش الله اکبری ان ده کرد وه خه لکی بازاریش الله اکبری ان ده کرد هه تا (منی) ده هه ژایه وه له الله اکبر کردن دا .

وه (عبد الله کوری عومه ر) ییش ﷺ له (منی) الله اکبری ده کرد ئه و پوژانه وه پاش نوێژه کانییش، وه له سه ر جیگا که ی وه له ناو دهواره که ی، وه له دانیشتن و پویشتن و له هه موو ئه و پوژانه دا .

(34) (سلسلة الأحاديث الصحيحة: 1 / 121) وللشيخ العلامة حمود التويجري (رحمه الله) رسالة مفردة في

إنكار هذا التكبير الجماعي، وهي مطبوعة..

(35) (مجموع الفتاوى: 24 / 220) وه ته ماشای: (سبل السلام: 2 / 71 - 72) بکه .

وه (مهیمونه) ی دایکی موسلمانان (خوای لی رازی بیئت) له جه ژنی قورباندا الله اکبری دهکرد، وه ئافره تانیس له دواى (أبانی کورپی عثمان) و (عومهری کورپی عبدالعزیز) هوه ﷺ الله اکبریان دهکرد شهوانی (التشریق) ⁽³⁶⁾ له گه ل پیاواندا له مرگه وت .

وه (عبد الله کورپی عومهر) ﷺ که به یانی بچوویه بو نوێژ له جه ژنی په مه زان و قورباندا به ئاشکرا به دهنگی بهرز (الله اکبر) ی دهکرد ههتا دهگه یشته نوێژگه (مصلی) پاشان الله اکبری دهکرد ههتا ئیمام دههات ⁽³⁷⁾ .

وه ئه وه ی من بزانه هیچ فهرموده یه کی راست له پیغه مبه ره وه ﷺ نه هاتوه ده باره ی چۆنیه تی الله اکبر کردن به لکو له هه ندی ها وه لانه وه ﷺ هاتوه : (عبدالله کورپی مه سعود) ده یفه رموو :

(الله اکبر الله اکبر، لا إله إلا الله، والله أكبر الله أكبر والله الحمد) ⁽³⁸⁾ .

وه (عبد الله کورپی عه باس) ﷺ ده یفه رموو : (الله اکبر الله اکبر، الله اکبر والله الحمد، الله اکبر وأجل، الله أكبر على ما هدانا) ⁽³⁹⁾ .

(البیهقی) به سه نه دیکی (صحیح) له (السنن الکبری) (3/ 316) له (سه لمانی) خه یر) هوه ﷺ بۆمان ده یگێریته وه که فه رموویه تی : الله اکبر بکه ن، الله اکبر، الله اکبر، الله اکبر کبیرا .

زۆربه ی زۆری خه لکی پیچه وانه ی ئه م زیکرانه ده که ن که له پیشینه کانمانه وه هاتوه، زیادی ده که ن وشتی تر داده یینن که هیچ بنچینیکی نییه .

(36) واته : پۆژانی 11 ، 12 ، 13 ، مانگی ذی الحجة (دوهه م و سی هه م و چواره م پۆژی جه ژنی

قوربان) وه بۆیه بی ی ده وتريت (التشریق) چونکه خه لکی گوشتیان هه لده گرت له بهر خۆر .

(37) الدار قطنی وابن أبي شيبه وغيرهم بسند صحيح . ته ماشای : (إرواء الغلیل: 650) بکه .

(38) (ابن أبي شيبه: 2 / 168) به سه نه دیکی (صحیح) .

(39) (البیهقی: 3 / 315) به سه نه دیکی (صحیح) .

(ابن حجر) (پهحمه تی خوای لی بیئت) له (فتح الباری) (2 / 536)
 ده فهرموویت: (چهند شتیک له م کاته دا دروست کراوه که زیاده و هیچ
 بنچینه یه کی نی یه) .

(8)

چ کاتیك ده خویت له ههردوو جهژندا

له (أنس) رضی اللہ عنہ ده فهرموویت: پیغه مبهه رضی اللہ عنہ له جهژنی په مهزاندان ده رنه ده چوو
 ههتا چهند ده نکه خورما یه کی ده خوارد ⁽⁴⁰⁾ .

ئیمامی (المهلب) ده فهرموویت:

حیکمهت له خواردندا پیش نویژ نه وه یه ههتا گومان به ریک گومان نه بات له
 به ردهوامی پوژوو گرتن ههتا نویژی جهژن ده کریت، پیغه مبهه رضی اللہ عنہ ریگای ئه م
 گومان بردنه ی گرت ⁽⁴¹⁾ .

له (بورهید) هوه رضی اللہ عنہ فهرموویه تی:

پیغه مبهه رضی اللہ عنہ ده رنه ده چوو بو نویژی جهژنی په مهزان ههتا شتیکی
 نه خواردایا، وه جهژنی قوربان هیچی نه ده خوارد ههتا نه گه پرایه ته وه پاشان له
 قوربانیه که ی خو ی ده خوارد ⁽⁴²⁾ .

زانای پایه بهرز (ابن قییم) ده فهرموویت:

به لام له جهژنی قوربان پیغه مبهه رضی اللہ عنہ هیچی نه ده خوارد ههتا له نویژگه
 (مصلی) نه گه پرایه ته وه وه له قوربانیه که ی خو ی ده خواد ⁴³ .

زانای پایه بهرز (الشوکانی) ^(ششم) ده فهرموویت:

(40) (البخاری: 953) و (الترمذی: 543) و (ابن ماجه: 1754).

(41) (فتح الباری: 2 / 447).

(42) (الترمذی: 542) و (ابن ماجه: 1756) و (الدارمی: 1 / 375) و (أحمد: 5 / 352)

سه نه ده که ی (حسن) ه .

(43) زاد المعاد (1/441) .

حیکمەت لە دواخستنی خواردن لە جەژنی قورباندا ئەوەیە، ئەو پوژە قوربانی کردن و خواردنی تێدا پێگە پێدراوە کە خواردنی خووی لە قوربانییەکەى خووی بییت .

(ئیبین قدامه) وای فەرموووە (ﷺ).

(الزین بن المُنیر) دەفەرموویت (46):

خواردنی پیغەمبەر ﷺ لە هەردوو جەژن لەکاتی دروستی خویدا بوو بۆ دەرکردنی خیری تایبەتی پێی یانەوه، بەدەرکردنی سەرفترە پێش هاتن بۆ نوێژی جەژنی رەمەزان و دەرکردنی قوربانی لە پاش نوێژی جەژنی قوربان لە دوای سەرپیرینی.

(44) (نبیل الأوطار: 3/ 357).

(45) وانظر: (المغنی: 2/ 371).

(46) تەماشای: (فتح الباری: 2/ 448) بکە .

(9)

خوشوشتن پیش جهژن

له (نافع) هوه (عبد الله كورپی عومەر) ﷺ له جهژنی رهمهزان خوی دهشوشت پیش نهوهی بچیت بو نویرگه (مصلی) (47).

(سعیدی كورپی المسیب) دهفهرموویت:

سوننه تی جهژنی رهمهزان سی شته: به پی برویت بو نویرگه (مصلی) و خواردن پیش دهرچوون و خوشوشتن (تهمه).

دهلیم: له وانیه مه بهستی سوننه تی هاوه لان ﷺ بیت، واته ریکاو رینمایي ئه وان، ئه گهر نا هیچ له م بارهیه وه له پیغه مبه ره وه ﷺ جیگیر نه بووه .

(ابن قدامة) دهفهرموویت:

سوننه ته خوبشوردی بو جهژن، وه (عبد الله ی كورپی عومەر) ﷺ له جهژنی رهمهزان خوی دهشوشت و، وه له (علی) یشه وه ﷺ گێردراوه ته وه .

وه (علقمة) و (عروه) و (عطاء) و (النخعي) و (الشعبي) و (قتاده) و (ابو الزناد) و (مالك) و (الشافعي) و (ابن المنذر) ﷺ و ايان و وتوووه (49).

نهوهی له پیغه مبه ره وه ﷺ گێردراوه ته وه له م بارهیه وه ضه عیفه (50).

(47) (مالك: 1 / 177) و (الشافعي: 73) و (عبد الرزاق: 5754) سه نه ده كه یشی (صحیح) ه .

(48) (الفریابی: 127 / 2) به سه نه دیکی صحیح، ههروه كو چۆن له (إرواء الغلیل) (2 / 104)

هاتوووه .

(49) (المغني: 370/2).

(50) فی: (سنن ابن ماجه: 1315) وفي إسناده جُبارة بن المعلّس وشيخه وهما ضعيفان، ورواه أيضا في

(1316) وفيه يوسف بن خالد السَّمْعِي، كذبه غير واحد.

(10)

ئایا پێش و پاشی نوێژی جهژن نوێژی تر ههیه؟

له (عبداللهی کورپی عه بباس) هوه ﷺ (پێغه مبهەر ﷺ) جهژنی رهمه زان دوو پکاتی کرد نه له پێش و نه له پاشی نوێژی تری نه کرد⁽⁵¹⁾.

(ابن القیم) (رهمه تی خوای ئی بیئت) ده فهرموویت⁽⁵²⁾:

نه پێغه مبهەر ﷺ نه هاوه لان ﷺ نوێژیان نه ئه کرد که بگه یشتنایه ته نوێژگه (مصلی) نه له پێش و نه له پاش نوێژی جهژن .

(ابن حجر) (رهمه تی خوای ئی بیئت) ده فهرموویت⁽⁵³⁾:

دهست که وتوو سه رئه نجام ئه وه یه که نوێژی جهژن هه یج سوننه تی که نه له پێش

و نه له پاش جیگیر نه بووه، به پێچه وانیه که سه یکه وه که قیاسی ده کات له سه ر
جمعه⁵⁴.

(51) (البخاري: 989) و (الترمذي: 537) و (النسائي: 193/3) و (ابن ماجه: 1291).

(52) (زاد المعاد: 443/2).

(53) (فتح الباري: 476/2).

(54) (شرح السنة: 316/4-317).

(11)

حوکمی نویڑی ہر دوو جہڑن

(شیخ الاسلام) (ابن تیمیہ) دہ فرمویت: لہ بہر ئہ مہ ئیمہ ئہ مہ مان بہراست داناوہ کہ نویڑی جہڑن فرزی عینہ، وکو ووتہی (ابو حنیفہ) ^(۱) و جگہ لہویش، وہ یہ کیکہ لہ ووتہ کانی (شافعی) و یہ کیکہ لہ دوو ووتہی مہ زہ بی (احمد).

وہ ووتہی کہ سیك کہ بلی نویڑی جہڑن (واجب) نییہ، لہوپہری دووری دایہ، چونکہ نویڑی جہڑن لہ گہورہ ترین دروشمہ کانی ئیسلامہ و خہ لکی بوئی کوڈہ بنہ وہ زیاتر لہ جومعہ، وہ اللہ اکبری تیدا دانراوہ، وہ ووتہی کہ سیك کہ بلیت فرزی کیفایہ یہ ریك نییہ و دانہ مزیت ^(۲).

ئیمامی (الشوکانی) لہ (السیل الجرار) (315/1) ^(۳) دہ فرمویت: بزانه پیغہ مہر ^(۴) بہر دوام ئہم نویڑہی کردوہ لہ جہڑنہ کاندہ، وہ وازی ئی نہہیناوہ لہ جہڑنیک لہ جہڑنہ کاندہ، وہ فرمانی بہ خہ لکی کردوہ کہ دہرچن بو نویڑ کردن ہہ تا فرمانی کردوہ بہ دہرچوونی ئافرہ تانی بالغ بوو، وئہ و ئافرہ تانہی کہ لہ ژووری خویمان و ئافرہ تانی حہیزدار .

(55) انظر: حاشية ابن عابدين: 166/2 - فما بعد).

(56) (مجموع الفتاوى: 161/23).

(57) وعنه صديق حسن خان في: الموعظة الحسنة: 42-43).

به لām فه رمانی به ئا فره تانی چه یزدار کردوو ه که نو یژ نه که ن به لām ئا ماده ی
 خ یرو دو عای موس لمانان بن ته نانه ت فه رمانی کردوو ه به و ئا فره تانه ی
 که عه بایان نی یه (جلباب) له یه کیکی تر وه ری بگرن و ئا ماده ی نو یژ ه که بن ته ^(ه).
 ئه مه هه موو به لگه یه له سه ر ئه وه ی که ئه م نو یژ ه (واجب) ه و فره زی عه ی نه نه ک
 فره زی کی فایه، فه رمان کردنی به ده رچوون بو نو یژ و ای یویست ده کات که
 فه رمان کردنه به نو یژ یش بو که سی ک که عوزری نه بی ت، به مانای و ته که چونکه
 ده رچوون بو نو یژ ه یه که بو نو یژ کردن، وه واجب بوونی ه یه که و ای یویست
 ده کات ئا مانجه کیش واجب بی ت (ئه وه ی له پیناوی ده رده چی ت که
 نو یژ ه که یه)، وه پیاو شایاتره له ئا فره ت به م حوکمه که نو یژی جهژن واجب
 بی ت له سه ریان.

پاشان (رهحه ته ی خوای لی بی ت) ده فه رمووی ت: وه به لکه ی تر له سه ر واجب
 بوونی نو یژی جهژن ئه وه یه که نو یژی جو معه لاده بات ئه گه ر جهژن و جو معه
 بکه ونه یه ک پوژ ه وه ⁽⁵⁹⁾ چونکه ئه گه ر شتی ک واجب نه بی ت واجب لانا بات .
 وه جیگر بووه که پیغه مبه ر ﷺ به رده وام نو یژی جهژنی به جه ماعه ت کردوو ه
 له و پوژ ه ی پی یویست کرا هه تا کوچی دوایی کرد.
 له گه ل ئه مه یشدا فه رمانی به خه لکی کردوو ه که ده ر بچن بو نو یژی جهژن ^(ه).

(58) البخاری (324) و (351) و (971) و (974) و (980) و (981) و (1652)، و (مسلم: 890) من حدیث أم عطية (رضي الله عنها).

(59) هه ره که چو ن له حه دیشی ابو هورهیره دا ﷺ ها تووه: کاتی ک جهژن و جو معه که و تنه یه ک
 پوژ ه وه پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی:

(اجتمع في يومكم هذا عيدان، فمن شاء أجزأه من الجمعة، وإنا مجمعون).

واته: (له م پوژ ه دا دوو جهژن کو بوونه ته وه هه رکه سی ک و ویستی لی بی ت نو یژی جهژنی به سه و له جیاتی
 جو معه یه، وه ئی مه نو یژی جو معه ده که ین) (رواه أبو داود: 1073) و (ابن ماجه: 1311) و سنده حسن،
 وانظر: (المغني: 358/2)، و (مجموع الفتاوى: 212/24).

(60) ته ماشای: (نبيل الأوطار: 3 / 382 - 383) و (الروضة الندية: 1 / 142) بکه .

زانامان (الألباني) له (تمام المنة) (344) پاش ئەو هی حەدیسی (أم عطية) دەهینیتەوه و دەفەرموویت:

(ئەم شتە هی باسکراوه بەلگەیه لەسەر واجب بوونی نوێژی جەژن، وه ئەگەر دەرچوون بۆ نوێژی جەژن واجب بیێ ئەوا شایاترە که نوێژەکه واجبە) .
هەر وهکو چۆن ناشاردریتەوه ئەو هی حەق بیێ ئەو هییه که واجب بیێ ئەه تهنها سوننەت .

(12)

کاتی نوێژی جەژن

له (عبدالله ی کوری بۇسری) هاوڵی پیغەمبەر ﷺ کاتی که دەر دەچوو له گەڵ خەڵکدا بۆ جەژنی رەمەزان یان بۆ جەژنی قوربان، ئینکاری دواکهوتنی ئیمامی کردوو و فەرموویەتی: ئیمه لەم کاتەدا له نوێژ دەبووینەوه، واتە کاتی نوێژی سوننەت⁽⁶¹⁾. ئەگەر کاتی که راهەتی نوێژ بەسەر بچوايه .
ئەم فەرموودیه راستترین⁽⁶²⁾ فەرموودیه له باسی کاتی نوێژی جەژندا جگه لەمە شتی تر دەگیریتەوه بەلام له رووی سەنەدەوه جیگیر نابیت .
(ابن قیم) دەفەرموویت: پیغەمبەر ﷺ نوێژی جەژنی رەمەزانی دوا دەخست و نوێژی جەژنی قوربانی پیش دەخست و بەپەله دەیکرد، (ابن عومەر) ﷺ له گەڵ توندی شوینکەوتنی بۆ سوننەت دەر نەئەچوو بۆ نوێژ هەتا خۆر هەڵنەهاتایه⁽⁶³⁾.

(صدیق حسن خان) دەفەرموویت: کاتی نوێژی هەردوو جەژن پاش بەرزبونهوهی خۆر به قەد رەمیک هەتا خۆر لار دەبیتهوه (الزوال) زانایانیش یهک

(61) ته ماشای: (فتح الباري: 2 / 457) و (النهاية: 2 / 33) بکه .

(62) (علقه البخاري في: صحيحه: 2/456)، و (وصله أبو داود: 1135، وابن ماجه: 1317، والحاكم: 295/1، والبيهقي: 282/3) وإسناده صحيح.

(63) (زاد المعاد: 1 / 442) .

دهنگن له سهر سوود وهرگرتن له فهرمووده که ههرچهنده فهرمووده ی وا ناییت به به لگه، به لام کو تایی کاته که ی لاریوونه وه ی خوړه ^(شم).

(أبو بكر الجزائری) ده فهرموویت: کاتی نویژی ههردوو جهژن: له بهرز بوونه وه ی خوړ به قهد (پمیک) هه تا لار بوونه وه ی خوړه، باشترا یه نویژی جهژنی قوربان له سهره تای کاته که وه بکریت تا خه لکی بتوانن قوربانی خویمان بکهن، وه نویژی جهژنی پره مه زان دوا بخریت تا خه لکی بتوانن سهرقتره ی خویمان دهر بکهن ^(□□).

ئاگادارکردنه وه یه ک

ئه گهر له کاتیکی درهنگدا زانرا که جهژنه ئه وا نویژی جهژن له پوژی دوا ییدا ده کریت (ابو داود) (157) و (النسائی) (180/3) و (ابن ماجه) (1653) به سه نه دیکی (صحيح) بو مان ده گپرنه وه له (ئهبی عمه ییری کوری ئه نه س) وه له چه ند مامیکیه وه که ها وه لی پیغه مبه ر ﷺ بوون، شایه تیان داوه که ئه وان دوینی (مانگی یه که شه وه ی شه وال) یان بینیه وه، پیغه مبه ر ﷺ فهرمانی پییان کرد که پوژو بشکیینن وئه گهر به یانی ههستن بو نویژگه (مصلی) بو نویژی جهژن.

(64) (الموعظة الحسنة: 43 / 44).

(65) (منهاج المسلم: 278).

(13)

بانگ وقامهت نییه له نویژی هردوو جهژندا

له (جابری کوری سه موره) هوه رضی الله عنه ده فهرموویت:

نویژم کرد له گه ل' پیغه مبهری خوا رضی الله عنه هردوو جهژن زیاتر له جاریک و دوو جار به بی بانگ وقامهت ⁽⁶⁶⁾.

(ابن عباس و جابر) رضی الله عنه: فهرموویانه:

له جهژنی په مه زان و قورباندا بانگ نه ده درا ⁽⁶⁷⁾.

(ابن القیم) ده فهرموویت:

پیغه مبه رضی الله عنه نه گهر بگه یشتا یه ته نویژگه (مصلی) نویژی ده کرد به بی بانگ وقامهت، وه نه یشو و تراوه (الصلاة جامعة) سوننهت وایه هیچ له مانه نه و تریت ⁽⁶⁸⁾.

نیمامی (صنعانی) قسه له سهر ئه م فهرموده یه ده کات و ده فهرموویت:

ئهمه به لگه یه له سهر ئه وه ی ئه مانه دروست نین له جهژندا و بیدعه ن ⁽⁶⁹⁾.

(66) (رواه مسلم: 887) و (ابوداود: 1148) و (الترمذی: 325).

(67) (البخاری: 960)، و (مسلم: 886).

(68) (زاد المعاد: 442/1).

(14)

چوئیتی نوژی جهژن

یه کهم: - دوو پکاته، له بهر پیاویه تی ئیمامی (عمر) رضی اللہ عنہ: نوژی سهفهردو پکاته و نوژی قوربان دوو پکاته و نوژی جهژنی په مهزان دوو پکاته، ته واون به بی کورت کردنه وه له سهر زمانی محمد صلی اللہ علیہ وسلم (70).

دووهم: - یه کهم پکات دهست پی دهکریت وه کو هه موو نوژهکان به الله اکبر (تکبیره الإحرام) پاشان هوت الله اکبر (تکبیره) ی تییدا دهکریت، له پکاتی دووهمیشدا پینج (تکبیره) ی تییدا دهکریت جگه له (تکبیره) ی ده چوون بو رکوع وسجود وه له سانه وه .

له خاتوو عایشه وه (خوای لی رازی بیّت) که پیغه مبهرد رضی اللہ عنہا له نوژی جهژنی په مهزان وقوربان هوت (تکبیره) ی کردوو له پکاتی یه کهم و له پکاتی دووهم پینج (تکبیره) ی ده کرد جگه له (تکبیره) کانی تر (71).

(69) (سبل السلام: 67/2).

(70) (النسائی: 183/3) و (البیهقی: 200/3) و (أحمد: 37/1) و (الطحاوی فی: شرح معانی الآثار: 421/1) و سنده صحیح.

(71) (أبوداود: 1150) و (ابن ماجه: 1280) و (أحمد: 70/6) و (البیهقی: 287/3) و إسناده صحیح.

ئیمامی (البغوی) دهفهرموویت: ئەمه ووتە ی زۆریه ی زانیانه له سهحابه و پاش ئەوان رضی اللہ عنہم که له پکاتی یه کهم ههوت (تکبیره) جگه له (تکبیره) ی دهست کردن به نویژ، وه له پکاتی دوهم پینچ (تکبیره) جگه له (تکبیره) ی ههستانی پیش خویندنی فاتحه ئەمه گیردراوه ته وه له (ئەبوبکرو عمرو علی رضی اللہ عنہم) .

سئیه م: - به (سه حیجی) نه هاتوه له پیغه مبهروه رضی اللہ عنہم که وا دهست به رز بکاته وه له گهل (تکبیره) کانی جهژن رضی اللہ عنہم، به لام (ئین القیم) دهفهرموویت: (ابن عمر) رضی اللہ عنہم له گهل زور به دوا گه رانی بو سوننه ت دهستی به رز ده کرده وه له گهل هه موو (تکبیره) یه کدا ⁽⁷⁴⁾ .

منیش ده لیم: باشترین رینمایی، رینمایه وهیدایه تی پیغه مبه ر رضی اللہ عنہم .

ماموستامان (الألبانی) له (تمام المنه 348) دهفهرموویت: له گهل نه وه ی له (عومر) و کوره که یه وه رضی اللہ عنہم گیردراوه ته وه ئەمه ناکات به سوننه ت به تایبه تی که ریوایه تی ههردووکیان لیژاده (صحیح) نی یه .

ریوایه تی (عومر رضی اللہ عنہم) (البیهقی) دهیگیریته وه به سه ندیکی (ضعیف) (لاوان) ریوایه تی کوره که ی رضی اللہ عنہم هیشتا نه م دوزیوه ته وه وله سه ری رانه وه ستاوم .

سوننه ت وایه له (تکبیره) دا پیش خویندنی فاتحه بیّت، ههروه کو چۆن له و فهرموده یه دا هاتوه که (أبو داود: 1152)، و (ابن ماجه: 1278)، و (أحمد: 180/2) دهیگیرنه وه له (عمری کوری شوعب له له باوکی یه وه له باپیرییه وه دهفهرموویت: پیغه مبه ر رضی اللہ عنہم له نویژی جهژن ههوت (تکبیره) ی کرد له پکاتی یه کهم پاشان فاتحه ی خویند پاشان الله اکبری کردو چوهه پکوع پاشان چوهه سجدو پاشان ههستایه وه و پینچ (تکبیره) ی کرد پاشان فاتحه ی خویند و الله اکبری کردو چوهه پکوع و پاشان چوهه سجدو. که ئەمه فهرموده یه کی (حسن) ه، وه ته ماشای: (إرواء الغلیل: 108/3-112) بکه . وه پیچه وانه ی ئەمه راست و دروست نییه، ههروه کو چۆن زانی پایه به رز ابن القیم له: (زاد المعاد: 443/1-444) روونی کردۆته وه .

(72) (شرح السنة: 309/4) وه ته ماشای: (مجموع الفتاوی: 220/24-221) بکه .

(73) انظر لزاما: (إرواء الغلیل: 112/3-114) .

(74) (زاد المعاد: 441/1) .

ههروهها ماموستامان له (أحكام الجنائز 148) دهبراره ی شتیك كه نزیكه لهه
 حوكمهوه دهفهرموویت: ههركهسیك واگومان دهبات كه (عبدالله ی كوری
 عومر) ﷺ ئەم شته ی نه كردوو له خوویهوه بهلكو له پیغه مبهری ﷺ وه رگرتوووه
 بو ی ههیه دهستی بهرز بكاتهوه .

چوارهم: -- به (صه حیح) ی نه هاتوو له پیغه مبهرهوه ﷺ ذكریكي دیاری كراو
 له نیوان (تكبیره) كانی جهژن به لام جیگیر بوو به سه ندیكي (باش) له پریوایه تی
 (البیهقی) (291/3) له (عبدالله ی كوری مسعود) هوه ﷺ كه وا دهبراره ی نویژی
 جهژن فهرموویه تی: له نیوان هردوو (تكبیره) یه كدا حه مدو سوپاس و ستایشی
 خوی تیدایه.

(ابن القیم) دهفهرموویت: پیغه مبهر ﷺ بی دهنگ ده بوو له نیوان هردوو
 (تكبیره) دا و كه میك ده وهستا، وه لی نه گیپردراوه ته وه ذكریكي دیاری كراو
 بخوینیت له نیوان (تكبیره) كاندا .

منیش ده لیم: با شترین هیدایهت و رینمای، هیدایه تی پیغه مبهره ﷺ .
 پینجه م: -- كه (تكبیره) كانی ته واو ده كرد دهستی به خویندنه وه ی فاتیه و
 پاشان ﴿تَقِ وَالْقُرْآنَ الْمَجِيدَ﴾ [ق: 1] له پرکاتیكدا ده خویندو له پرکاته كه ی تردا
 ﴿اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ﴾ [القمر: 1] ی ده خویند⁽⁷⁵⁾.
 وه هه ندی جاریش ﴿سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى﴾ [الأعلى: 1] و ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ﴾
 [الغاشية: 1] ی ده خویند⁽⁷⁶⁾.

(ابن القیم) دهفهرموویت: ههردووکیان به (صه حیح) ی هاتوووه جگه لهه
 دووانه هیچی تر به (صه حیح) ی نه هاتوووه^(جی).

(75) (مسلم: 891) و (النسائي: 8413) ، و (الترمذي: 534) ، و (ابن ماجة: 1282) عن ابن واقد
 الليثي ﷺ.

(76) (مسلم: 878) ، و (الترمذي: 533) ، و (ابن ماجة: 1281) من حديث النعمان بن بشير ﷺ.

شه شهه: - ئیتر هه موو شیوازه کانی تری وه کو نویژنه کانی تری وایه جیاوازی نی یه .

حه وتهه: - هه ره که سیك فریای نویژی جهژن نه کهوت به جهماعهت ئه و دوو پرکات دهکات .

(ئیمامی البخاری) (رهحه تهی خوی لی بیته) ده فهرموویته:
(باب اذا فاته العید یصلي رکعتین) (المبی).

واته: نه گهر که سیك فریای نویژی جهژن نه کهوت دوو پرکات دهکات .

(ابن الحجر) له (الفتح 550/2) له پاش ئه م (باب ه ده فهرموویته: له م (باب ه دوو حوکمی شه رعی هه یه: -

أ- دروستیته کردنی نویژی جهژن نه گهر فهوتا به جهماعهت ئیتر ئایا به ئاره زوی خوی نه هاتبیته یان عوزری هه بوو بیته .

ب- نه گهر فریا نه کهوت خوی دوو پرکات دهکات .

(عطاء) ده فهرموویته: نه گهر که سیك نویژی جهژنی فهوتا دوو پرکات دهکات (79).

(ولي الله الدهلوي) ده فهرموویته: نه مه مه زه به بی (شافعی) یه نه گهر که سیك نویژی جهژنی فهوتا له گهل ئیمامدا دوو پرکات دهکات، هه تا پاداشتی نویژی جهژنی دهست که ویته، هه رچه نده پاداشتی جهماعه تهی له گهل ئیمامدا فهوتا وه .

به لام له لای حه نه فی یه کان نویژی جهژن نا کریتته وه، نه گهر له گهل ئیمام فریا نه کهوت (بته) .

(77) (زاد المعاد: 443/1)، وه هه ندیک له زانایان باسی حکمه تیان کردوو له خویندنی ئه م سوره تانه، ته ماشای قسه کانایان بکه له: (شرح مسلم: 182/6)، و (نیل الأوطار: 297/3).

(78) (صحیح البخاری: 135/1، 134- هندیه) .

(79) (صحیح البخاری: 135/1، 134- هندیه) .

(80) (شرح تراجم أبواب البخاری: 80)، وه ته ماشای: (المجموع: 29-27/5) بکه .

(ئیمامی مالک) له (الموطأ - 592 بروایة أبي مصعب) دهفرموویت: ههردوو کهسیک بو خوی نویژی جهژنی کرد پیاو یان ژن، من وائه بینم که له پرکاتی یه که مداما حهوت (تکبیره) له پێش فاتحه و له پرکاتی دووه مدا پینچ (تکبیره) له پێش خویندنی (فاتحه) دهکات، نه وهیشی دوا ده که ویت له نویژی جهژن نه وهندهی فریا نه که و تووه وهکو نویژه کانی تر ده یکاته وه⁽⁸¹⁾.

هه شته م: - (تکبیره) کردن سوننه ته و وازلی هیسانی ونه کردنی نویژ به تال ناکاته وه ئیتر ئایا به عه مدی بی یان به هه له، به لام نه وهی نه یکات بی گومان پیچه وانهی سوننه تی پیغه مبه ره⁽⁸²⁾.

(15)

ووتار خویندنه وه له پاش نویژه

سوننه ت وایه له نویژی جهژندا ووتار له پاش نویژ بییت، (ئیمامی بخاری) له (صه حیج) هکهیدا بابیکی بو داناو به ناوی: (باب الخطبة بعد العید) (تی).
واته: ووتار خویندنه وه له پاش نویژی جهژنه.

(ابن عباس) ⁽⁸³⁾ فهرموویته تی: نامادهی جهژن بووم له گه ل پیغه مبه ره⁽⁸³⁾ و (ابو بکرو عمر و عثمان) ⁽⁸⁴⁾ هه مویان نویژیان ده کرد پێش ووتار خویندنه وه⁽⁸³⁾.

له ابن (عمر) وه⁽⁸⁴⁾ که وا پیغه مبه ره⁽⁸⁴⁾ و (ابو بکرو عمر) ⁽⁸⁴⁾ نویژی جهژنیان ده کرد له پێش ووتار خویندنه وه⁽⁸⁴⁾.

(ولیی الله الدهلوی) قسه دهکات له سه ره بابه که ی (ئیمامی البخاری) و دهفرموویت⁽⁸⁵⁾: واته سوننه تی پیغه مبه ره⁽⁸⁵⁾ و ئیش پی کراری جی نشینه باشه کانی (الخلفاء الراشیدین) ⁽⁸⁵⁾ نه مه بووه، وه پاشان نه و گوڤرانکاری یه

(81) (المغنی: 212/2).

(82) (کتاب العیدین باب رقم 8)، وه ته ماشای (فتح الباری: 453/2) بکه.

(83) (البخاری: 962) و (مسلم: 884) و (أحمد: 331/1-346).

(84) (البخاری: 963) و (مسلم: 888) و (الترمذی: 531) و (النسائی: 183/2).

(85) (شرح تراجم أبواب البخاری: 79).

بهسهردا هاتوو، وه پيش خستنی ووتار بهسهر نويزه کهدا وهکو جومعه ئەمه بیدعهیه وله (مهروان) هوه سهری هه لداوه.

(ئیمامی الترمذی) ⁽⁸⁶⁾ دهفهرموویت: کار کردن لهسهر ئەم شتهیه له لایه ن زانایان له هاوه لانی پیغه مبهەر ﷺ و جگه له وانیش: کهوا نويزی جهژن پيش وتاره، وه ووتراوه یه کهم کهس که ووتاری دا پيش نويز (مهروانی کوری الحکم) بووتی.

(16)

وتار خویندنه وهو ناماده بوونی خه لکی به نارزه زوی خویان

له (أبی سعید الخدری رضی اللہ عنہ) فهرموویه تی:

پیغه مبهەر ﷺ روژی جهژنی قوربان دهرده چوو بو نويزگه (مصلی) یه کهم شت دهستی پی دهکرد نويز کردن بوو پاشان ده پوی به رامبهر خه لکی راده وه ستا و خه لکی دانیشتبوون لهسهر پوی خویان و ناموزگاریانی دهکرد و فهروانی پی یان دهکرد ⁽⁸⁸⁾.

وتاری جهژن وهکو هه موو وتاره کانی تره، دهست پی دهکریت به همد و سوپاس و ستایشی خوی گه وره .

(ابن القیم) دهفهرموویت:

پیغه مبهەر ﷺ هه موو وتاره کانی به (الحمد لله) دهست پی دهکرد ته نها فهرووده یه کیشی لی نه گپرداوه ته وه کهوا وتاری جهژن به (الله اکبر) دهست پی بکات .

(86) في (سنه: 2 / 411) .

(87) وانظر كتاب: (الأم: 1 / 235-236 للإمام الشافعي)، و(عارضه الأحوذی: 3/3-6 للقاضي ابن العربي المالکي).

(88) (البحاري: 956) و(مسلم: 889) و(النسائي: 3 / 178) و(البيهقي: 3 / 280) .

به لکو (ابن ماجة)⁽⁸⁹⁾ له سوننه کهیدا دهیگیژیته وه که (سعد القرظ) بانگدهری پیغه مبهەر ﷺ زۆر الله اکبری دهکرد له ناو وتاره کهی دا وه زۆر الله اکبری دهکرد له ناو وتاری هردوو جهژن، ئەمه به لگه نییه له سه ر ئه وهی پیغه مبهەر ﷺ وتاره کهی به الله اکبر دهست پی دهکرد⁽⁹⁰⁾.

ههروهها به (صه حیحی) نه هاتوو له سوننه تا کهوا وتاری جهژن دوو وتاریبیت و له نیوانیاندا دابنیشریت، به لکو ئه وهی له م باره وه هاتوو فهرموده یه کی زۆر لاوازه (ضعیف) ه، (البزار) له (المسند رقم 53 مسند سعد) عن (شیخه عبدالله بن شیبیب بسنده عن سعد ﷺ) کهوا پیغه مبهەر ﷺ دوو وتاری هدا له نیوانیاندا داده نیشته، ده باره ی (عبدالله کوری شیبیب) (بوخاری) ده فهرموویت: (منکر الحدیث) بویه وتاری جهژن به یه ک وتار ده مینیتته وه له بنچینه دا، وه ئاماده بوونی وه کو نویژته که واجب نییه له (عبدالله کوری سائب) وه ﷺ ده فهرموویت:

ئاماده ی جهژن بووم له گه ل پیغه مبهەر ﷺ کاتی نویژ ته واو بوو فهرموی:

(إنا نخطب، فمن أحب أن يجلس لخطبة فليجلس، ومن أحب أن يذهب فليذهب) (هـ).
واته: ئیمه وتار ده دهین ئه وهی پیی خوشه بو وتاره که دابنیشیت با دابنیشیت وه ئه وهی پیی خوشه بروت با بروت.

(ئین القیم) (رحمه تی خوی لی بیت) ده فهرموویت⁽⁹²⁾:

پیغه مبهەر ﷺ روخسه تی داوه بو که سیک ئاماده ی جهژن بیت دابنیشیت یان بروت .

(89) (برقم: 1287) و اسناده ضعیف .

(90) (زاد المعاد: 1 / 447 . 448) .

(91) (أبو داود: 1155) ، و (النسائی: 3 / 185) ، و (ابن ماجة: 1290) ، و (الحاکم: 295/1) ،

و اسناده صحیح .

(92) (زاد المعاد: 1 / 448) ، وانظر: (مجموع فتاوی شیخ الإسلام: 214/24) .

(17)

كۆبونەوهی جومعه و جەژن لە یەك رۆژدا

(أبو داود: 1070) و(النسائي: 3 / 694) و(ابن ماجة: 1310) و(ابن خزيمة: 1464) و(الدارمي: 1620) و(أحمد: 4 / 372) له (ایاسی کوپی باوکی رەملە ی شامی) هوه دەگیڕنەوه دەفەر موویت:

(معاویە ی کوپی أبی سفیان) م ﷺ بینی پرسیا ری له (زهیدی کوپی أرقم) رضی اللہ عنہ دەکرد دەیفەر موو:

ئایا لە گەل پیغەمبەردا ﷺ بینووتە دوو جەژن کۆببیتەوه لە یەك رۆژدا؟
فەر مووی: بە ئی .

فەر مووی: چی کردوو؟ فەر مووی: نوێژی جەژنی کردوو پاشان روخسەتی داوه بۆ نوێژی جومعه و فەر موویەتی:

(من شاء أن يصلي فليصل) (بیشی).

واته: ئەوهی ویستی لیبه نوێژ بکات با بیکات.

وه له (أبی هورهیره) رضی اللہ عنہ و جگه له ویشه وه له پیغه مبه ره وه رضی اللہ عنہ له م جوړه گپ دراوه ته وه .

وه هاوه لانیس رضی اللہ عنہ نیشیان به وه کردووه، (عبدالرزاق) له (المصنف : 305/ 3) و (ابن شیبہ) له (المصنف : 2 / 187) به سه نه دیکی (صه حیح) له ئیما می عه لیبیه وه رضی اللہ عنہ ده گپ نه وه که وا دوو جهژن کو بوونه وه له یه ک پوژدا فه رموی : ئه وهی دهیه وی نوپژئی جومعه بکات با بیکات و ئه وهی دهیه وی ت دابنیشیت با دابنیشیت .

وه له (صحیح البخاری : 5251) له (عثمانی کوپی عفان) ه وه رضی اللہ عنہ به م شیوهیه هاتوهه .

وه له (سنن أبی داود : 1072) و (مصنف عبدالرزاق رقم : 5725 بسند صحیح) (عن ابن الزبیر) که وا فه رموییه تی :

دوو جهژن کو بوونه وه له یه ک پوژدا کو یانی کرده وه و کردیانی به یه ک، پوژئی جومعه له به یانیه که ی دا ته نها دوو پرکاتی جهژنی په مه زانی کرد هیچی تری نه کرد هه تا عه سر .

(ئیما می الشوکانی) له (نیل الأوطار 3 / 348) پاش ئه م پریوایه ته ده فه رمویت :

ناشکراکه ی وایه که وا نوپژئی نیوه پوژی نه کردووه، وه له م فه رموده یه دا ئه وهی تیادایه که وا ئه گهر نوپژئی جومعه لادرا به شیوهیه که له شیوازه دروسته کان واجب نی یه له سه ر ئه و که سه ی که له سه ری لاچووه نوپژئی نیوه پو بکات، وه (عطاء) یش وای بو چووه .

وه ناشکرایه که وا ده وتریت نوپژئی جومعه ئه صل و بنچینه یه وه تو دهنانیت ئه وهی که خوای گه وره فه رزی کردووه له سه ر به نده کانی له پوژئی جومعه دا بریتیه له نوپژئی جومعه، واجب کردنی نوپژئی نیوه پو له سه ر که سی که

نوێژی جومعهی واز لی هیئا بیئت له بهر عوزریک یان به بی عوزر پیویستی به به لگه ههیه، به لام هیچ به لگه یه که نییه که دهستی پیوه بگرین ئه وهی من بزانی.

(18)

پیروزیایی کردنی جهژن

پرسیار کرا له (شیخ الاسلام) (ابن تیمیة) ده باره ی پیروزیایی له جهژندا فهرمووی⁽⁹⁴⁾:

پیروزیایی کردن له پوژی جهژندا به وهی هه ندیک به هه ندیکی تر بلین که به یه که دهگن له دوا ی نوێژه که: (تقبل الله منا ومنك).

واته: خوا ی گه وه له ئیمه و ئیوهی شی وه بگریت، یان بلین خوا ی گه وه بیگریته وه، وه کو ئه مانه ئه مه له کو مه لیک له ها وه لانه وه ﷺ گیر درا ونه ته وه که ووتویانه، وه ئیمامی مه زه به کانیش ریگه یان پی دا وه وه کو ئه حمه د وجگه له ویش، به لام ئه حمه د فهرموویت: من به که س نالیم ئه گه ره که سیکیش پیم بلن وه لامی ده ده مه وه، چونکه وه لام دانه وهی سه لام واجبه، به لام ده ست

پیی کردنی پیروزیایی له سوننه دا فرمانی پی نهکراوه، ئەوهی دهیکات پییشهوای ههیه و ئەوهی نایکات پییشهوای ههیه (والله أعلم) (لئی).

(إبنُ الحَجَر) دهفهرموویت⁹⁶:

بۆمان گێردراوه تهوه له (المحاملیات) بسند حسن عن (جیر بن نفیر) که فهرموویه تی: هاوه لانی پیغه مبهه عليه السلام نهگه له رۆژی جهژن بهیه که بگه یشتنایه به یه کتریان دهوت: (تقبل الله منا ومنكم).

واته: خوای گه وره له ئیمه و ئیوهیشی قه بول بکات.

(إبن قدامة) له (المغني: 2 / 259) دهلیت: که (محمد کوری زیاد) فهرموویه تی:

له گه ل (أبی امامه ی الباهلی عليه السلام) و جگه له ویش بوومه له هاوه لانی پیغه مبهه عليه السلام که بگه پرانیه تهوه له نویژی جهژن بهیه کتریان دهوت: (تقبل الله منا ومنكم).

(ئیمامی ئەحمەد) دهفهرموویت:

إسنادی فهرمووده که ی (أبی أمارة) عليه السلام باشه (جید) ه⁽⁹⁷⁾.

به لām و ته ی زۆربه ی خه لکی که بهیه کتری ده لین: (کل عام و أنتم بخیر)

واته: هه موو سالیکی به خووشی بهر نه سه ریان له خووشی دا بن و وینه ی ئەمانه وهر ناگیرین وهرت ده کرینه وه!! به لکو ئەمه له و باب ته یه که خوای گه وره دهفهرموویت:

(95) وه الجلال السیوطی له نامیلکه که یدا: (وصول الأمانی بأصول التهانی) شوینه واری له زیاتر له یه کیک له زانایانی سه له فه وه هیناوه که باسی پیروزیایی کردنی تیدایه، وه چاپ کراوه له ناو: (الحاوی للفتاوی: 81/1) بگه ریزه وه سه ری، هه روه ها ته ماشای په رتوکی: (المصنوع فی معرفه الحدیث الموضوع ی علی القاری: 85) و ته علیقی موحه قیقه که ی بکه.

(96) (فتح الباری: 2 / 446).

(97) وه بپروانه: (الجوهر النقی: 3 / 320) وه السیوطی له: (الحاوی: 1 / 81) دهفهرموویت: (إسناده

﴿أَتَسْتَبْدُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ﴾ [البقرة: 61].

واته: ئایا ئهوهی که باشته دهیگۆر نهوه بهوهی که که متره؟.

(19)

قوربانی کردن

مه پیکه (ئاژه ئیکه) سهه ده بردیته له دواى نویژی جهژنی قوربان بو خو نزیك کردنهوه له خواى گهوره که ده فهرموویته:

﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ، لَا شَرِيكَ لَهُ﴾

[الأنعام: 162].

واته: ئهه محمد ﷺ بلی به پرستی نویژ کردن و قوربانی کردن و ژیان و مردنی من تهها بو پهروه دگاری جیهانیانه که به بی هاوبهش و هاوه له . (نُسُك): لیردها به مانای سهه برین دیت بو نزیك بوونهوه له خواى گهوره⁽⁹⁸⁾.

زانایان جیاوازییان ههیه له سهه حوکمی قوربانی کردن ئایا واجبه یان سوننهت، ئهوهی راست بیته له بهلگه جیاوازهکان ئهوهیه که واجبه .

بهلگه ی ئهوه که سانهی که ده لیین واجبه:

یه کهم: له (أبي هوريره) رضي الله عنه فهرمويه تی: پیغه مبه رضي الله عنه فهرمويه تی: (من كان له سعة ولم يضح فلا يقربن مصلانا) ⁽⁹⁹⁾.

واته: هه ره کهسیک توانای هه بیئت و قوربانی نه کات با نزیک نوێژگه که مان (مصلی) که مان نه که ویئت.

شیوهی به لگه هیئانه وه له م فهرموده یه ئه وه یه کاتی که پیغه مبه رضي الله عنه به ره هه لستی کرد له وهی کهسیک که توانای قوربانی هه بیئت و قوربانی نه کات به وهی که وا نزیک نوێژگه که مان (مصلی) که مان نه که ویئت و نه یات بو نوێژی جهژن، ئه مه به لگه یه له سه ره ئه وهی که واجبکی واز لی هیئاوه، وه کو بلی سوودی نییه خو نزیک کردنه وه له خوی گه وره له گه ل واز لی هیئانی ئه م واجب.

دووهم: له (جوندوبی کوری عبدالله به جهلی) وه رضي الله عنه فهرمويه تی: پیغه مبه رضي الله عنه بیینی له روژی جهژنی قوربان دا فهرموی: (من ذبح قبل أن يصلي فليعد مكانها أخرى، ومن لم يذبح فليذبح) ⁽¹⁰⁰⁾.

واته: هه ره کهسیک قوربانی کردوه پیش ئه وهی نوێژی جهژن بکات با له جیاتی ئه و قوربانیه قوربانیه کی تر بکات، وه ئه وه شی نه یکردوه با بیکات. فه رمانی پیغه مبه ریش رضي الله عنه ئاشکرایه که بو واجب و هیچ فهرموده یه کی تر نه هاتوه له و واجب وه فه رمانه که بگوریت بو سوننه ت .

سێههم: له (میخنه فی کوری سولهیم) وه رضي الله عنه که وا پیغه مبه رضي الله عنه ی دیوه وتاری دها له روژی عه ره فهدا و فهرمويه تی:

(على أهل كل بيت في كل عام أضحية وعتيرة، أتدرون ما العتيرة؟ هذه التي يقول عنها الناس: رجبية).

(99) (أحمد: 321/1)، و (ابن ماجة: 3123)، و (الدارقطني: 277/4) وسنده حسن .

(100) (البخاري: 5562)، و (مسلم: 1960)، و (النسائي: 224/7)، و (ابن ماجة: 3152) .

واته: لهسهه خه لکی هه موو مالیک پیویسته له هه موو سالی کدا قوربانییهک و عهتیرهیهک⁽¹⁰¹⁾ بکهن، ئایا نه زانن عهتیره چییه؟ نه وهیه که خه لکی پیی ده لئین (رهجه بیهه)⁽¹⁰²⁾.

ئه م فهرمووده یه شه فرمانی تیدایه به واجب بوونی، به لام (عهتیره) نه سخ بوته وه و ئیشی پی ناکریت، وه نه سخ بوونه وهی (عهتیره) نایته هوی نه سخ بوونه وهی قوربانی، به لکو قوربانی ماوه ته وه له سهه بنچینه ی خوی.

(ابن الاثیر) فهرموویه تی: عهتیده نه سخ بووه ته وه به لکو له سهه تای ئیسلام دا هه بووه و پاشان ئیشی پی نه کراوه⁽¹⁰³⁾ به لام نه وانیه پیچه وانیه نه وهن که قوربانی کردن واجبه گه وره ترین شوبه یان که قوربانی کردن سوننه ته ئه م فهرمووده یه پیغه مبه ره ﷺ که ده فهرموویت:

(إذا دخل العشر، فأراد أحدكم أن يضحي فلا يمسه من شعره، ولا من بشره شيئاً)⁽¹⁰⁴⁾.

واته: نه گه مانگ بووه ده روژ،⁽¹⁰⁵⁾ یه کیک له ئیوه ویستی قوربانی بکات با ده ست له تووکه که ی (مووه که ی و پیسته که ی) نه دات.

(101) أبو عبید له (غریب الحدیث: 1/ 195) ده فهرموویت: قوربانییهک بووه له رهجه بدا ده کرا، خه لکی سهه رده می نه فامی خویان پی نزیک ده کرده وه له خوا، پاشان ئیسلام هات و به و شیوه یهک مایه وه، هه تا دواپی نه سخ کرایه وه ونه ما .

(102) (أحمد: 4 / 215)، و (ابن ماجه: 3125)، و (أبو داود: 2788) وقواه الحافظ فی: (الفتح: 10 / 4) .

(103) (جامع الأصول: 3 / 317) وه بپوانه: (الأدلة المطننة علی ثبوت النسخ فی الکتاب والسنة) (103 - 105) و (المغنی: 8 / 650 - 651) .

(104) (مسلم: 1977)، و (أبو داود: 2791)، و (النسائی: 7 / 211 و 212) . و (البغوي: 1127) و ابن ماجه: 3149) و (البيهقي: 9 / 266) و (أحمد: 6 / 289) و (6 / 301 و 311) و (الحاکم: 4 / 220) و (الطحاوي فی: شرح معانی الآثار: 4 / 181) له چه ند ریگایه که وه له (أم سلمه) وه (رهزای خوی لی بیئت) .

(105) ده روژی سهه رده تای مانگی (ذی الحجة) یه .

دهلین¹⁰⁶ : ئەم فەرموودیه به لگهیه له سەر ئهوهی قوربانی کردن واجب نییه چونکه پیغمبەر ﷺ فەرموویهتی :

(ئەگەر که سیك و یستی لی بیئت) ئەگەر واجب بوایه و یسته که ی نه ده گه پاندهوه بو ئه که سه .

(شیخ الاسلام) (ابن تیمیه) (رحمه تی خوی لی بیئت) پاش ئهوهی ئهوه به راست داده نیئت که قوربانی کردن واجب وه لامی ئەم شو بهیه ده داته وه ده فەرموویت⁽¹⁰⁷⁾ :

ئهوانه نی فی واجب بوونی قوربانی کردن ده کهن به لگهیان پی نییه، پالپشت و کۆله گه یان ته نها ئەم فەرموودیهی پیغمبەر ﷺ که ده فەرموویت :

(هەر که سیك و یستی قوربانی بکات) ده لین واجب په یوه ست ناکریت به یسته وه ئەمه قسه یه کی کورته، به راستی واجب نادریته دهستی بهنده و بوتریت : ئەگەر و یستت لی بوو ئهوا بیکه، به لکو واجب په یوه ست ده کریت به مه رجه وه بو روونکردنه وهی حوکمیک له حوکمه کان وه کو خوی گه وره ده فەرموویت :

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا .. ﴾ [المائدة : 6] .

وایان داناوه : ئەگەر و یستان هه لسن، وه وایان داناوه ئەگەر و یستت قورئان بخوینیت په نا بگره به خوا، ده ست نویتژ واجب، قورئان خویندنیش له نویتژدا واجب، وه ده فەرموویت :

[إِنَّ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ، لِمَن شَاءَ مِنْكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ] [التكوير : 27] .

و یستنی (استقامه) واجب، پاشان (رحمه تی خوی لی بیئت) ده فەرموویت^(هه بته) : هه روه ها واجب نییه له سەر هه موو که سی قوربانی بکات

(106) (المجموع : 8 / 301) و (مغنی المحتاج : 4 / 282) و (شرح السنة : 4 / 348) و (الخلی : 8 / 3)

(107) (مجموع الفتاوی : 23 / 162 - 164) .

بہ لکو واجبہ لہ سہر ٹہو کہ سہی کہ توانای ہہ بیٹ، ٹہوہی دہیہ ویٹ قوربانی بکات وہکو پیغہ مہر ﷺ دہ فہرمویٹ: ہہر کہ سیک دہیہ ویٹ حہج بکات با پہلہ بکات، چونکہ لہ وانہیہ شت ون بیٹ و پیویستی بیٹہ پیشہ وہ⁽¹⁰⁹⁾ وہ حہجیش واجبہ لہ سہر کہ سیک توانای ہہ بیٹ، وہ دہ فہرمویٹ: ہہر کہ سیک دہیہ ویٹ قوربانی بکات وہکو ٹہوہ وایہ دہ فہرمویٹ: ہہر کہ سیک دہیہ ویٹ حہج بکات وہ (ئیامی العینی)⁽¹¹⁰⁾ وہ لآمی ٹہو بہ لگہیہی پیشتریان دہ داتہ وہ و لہ روون کردنہ وہی وتہی خاوهن (الہدایۃ) ^(تتت) کہ دہ فہرمویٹ: مہ بہست لہ ویست وہکو گیردراوہ تہ وہ (واللہ اعلم) بریتیہ لہ پیچہ وانہی ہلہ و لی تیچون نہک ہہ لبرژارڈن، (ئیامی العینی) (پہ حمہ تی خوی لی بیٹ) دہ فہرمویٹ: واتہ: مہ بہست ہہ لبرژارڈن نییہ لہ نیوان کردن و واز لی ہینانی، وای لی دیت، وہکو بلیٹ: ٹہوہی نیہ تی ہہیہ لہ ٹیوہ قوربانی بکات .

ٹہمہش بہ لگہ نییہ لہ سہر ٹہوہی کہ واجب نہ بیٹ وہکو دہ فہرمویٹ: ٹہوہی دہیہ ویٹ نویژ بکات با دہست نویژ بگریٹ، وہ دہ فہرمویٹ ٹہوہی ویستی جومعہی ہہیہ با غوسل دہریکات⁽¹¹²⁾ واتہ: کہ سیک نیہ تی ہہ بیٹ نہک ہہ لیبریٹ، ٹہمہیش ہمان شیوہیہ وہ بہ لگہ ہینانہ وہی ٹہو کہ سانہی کہ دہ لیٹن قوربانی کردن واجب نییہ بہ قوربانی کردنی پیغہ مہر ﷺ لہ جیاتی

(108) سہرچاوهی پیشوو

(109) (أحمد: 1/ 214 و 323 و 355)، و (ابن ماجہ: 3883) وہ سہنہ دہکھی (حسنہ)، تہ ماشای: (ارواء الغلیل: 4 / 168 . 169) بکہ .

(110) (البنایۃ فی شرح الہدایۃ: 9 / 106 . 114) .

(111) ہو کتاب (الہدایۃ شرح البدایۃ) فی فقہ الحنفیۃ، وهو من الکتب السائرة فی المذہب، کما فی: (کشف الظنون: 2/ 2031-2040) وهو من تصنیف الإمام علی بن أبي بکر المرغینانی المتوفی سنة (593 هـ) ترجمتہ فی: (الفوائد البہیۃ: 141 للکنوی).

(112) بہم لہ فظہ (مسلم: 844) ریوایہ تی کردوہ لہ ابن عومرہ وہ ﷺ، وہ ہر وہا لہ وہ وہ ریوایہ تراوہ بہ لہ فظیکی تر لہ لای بوخاری بہ ژمارہ (877) و (894) و (919) .

ئوممه ته که ی وه کو له (سنن أبي داود 2810) و (سنن الترمذي 1574) و (مسند أحمد 3 / 356) به سه نه دیکی (صه حیح) له (جابر) هوه ﷺ ئه مه به لگه یه کی ته واو و راوستاو نییه، ئه م فه رمووده یه بو که سیکه که توانای نه بیّت - به کو کردنه وه ی هه موو به لگه کان - له ئوممه تی پیغه مبه ر ﷺ .
 وه هه ر که سیکیش توانای قوربانی کردنی نه بیّت حوکمی واجب بوونی له سه ر لاده چیّت له بنچینه دا (والله أعلم) .

(20)

حوکمه کانی قوربانی کردن

چه ند حوکمی که هیه په یوه ندی یان هیه به قوربانی کردنه وه، موسلمان شایانی ئه وه یه بیانزانیّت بو ئه وه ی زانیاری هه بیّت له په رسته نه که یدا وه له سه ر چاوړو شنایی بیّت له ئیشه که یدا، کورتی ده که مه وه به م شیوه یه إن شاء الله:

یه گه م: پیغه مبه ر ﷺ قوربانی ده کرد به دوو به ران، وه سه ریانی ده بپری له پاش نوژی جهژن، وه پیمانی راگه یاندووه که وا:
 (من ذبح قبل الصلاة فليس من النسك في شيء، وإنما هو لحم قدمه لأهله)⁽¹¹³⁾.

واته: هه ره کهسیک پێش نوێژی جهژن نازده له کهسی سه ربییت ئەوا قوربانی نییه به لکو گوشتیکه داویتی به مال و خیزانی .

دووهم: پێغه مبهه ﷺ فه رمانی به هاوه لانی ده کرد ﷺ با مه ریک بیته که سالیکی تهواو کرد بیته، وه نه گهر و شتریک بوو ئەوا با پینج سالی تهواو کرد بیته، وه نه گهر مانگا و بزنی بیته بوو با دوو سالی تهواو کرد بیته چو بیته ناو سالی سییه مه وه ⁽¹¹⁴⁾.

له (موجاشعی کوری مه سعود) وه ﷺ له پێغه مبهه وه ﷺ فه رموویه تی: (إنَّ الجذع من الضأن يوفي ما يوفي منه الثني من المعز) ⁽¹¹⁵⁾.

واته: مه ریک سالیکی تهواو کرد بیته وه کو بزنیکی وایه دوو سالی تهواو کرد بیته واته: له خیره کهیدا .

سییه هم: دروسته قوربانی کردنه که دوا بخریته بوو پوژی دووهم و سییه مه له پاش جهژن، چونکه جیگر بووه له پێغه مبهه وه ﷺ کهوا فه رموویه تی: (كل أيام التشريق ذبح) ⁽¹¹⁶⁾.

واته: هه موو پوژه کانی (التشريق) ⁽¹¹⁷⁾ قوربانیه .

(ابن قییم) ده فه رموویه تی: ئەمه مه زه بهی (احمد و مالک و أبو حنیفه یه) ﷺ (فیما می ئەحمه د) ده فه رموویه تی: وه ئەمه وتهی زیاتر له کهسیکه له هاوه لانی پێغه مبهه ﷺ و (الأثرم) له (ابن عمر و ابن عباس) وه ﷺ گیراویتیوه ⁽¹¹⁸⁾.

(114) ته ماشای: زاد المعاد: 2 / 317) بکه .

(115) (صحيح الجامع: 1592)، وه بروانه: (سلسلة الاحاديث الصحيحة: 87/1 . 95).

(116) (أحمد: 8 / 4) و (البيهقي: 5 / 295) و (ابن حبان: 3854)، و (ابن عدي في: الكامل:

1118/3)، وفيه انقطاع، وله شاهد عند ابن عدي في: (الكامل) عن أبي سعيد الخدري ﷺ بسند فيه ضعيف، فالحديث حسن إن شاء الله، وانظر: (نصب الراية: 61/3).

(117) (11، 12، 13) ي (ذي الحجة)، پێی ده وتریته (التشريق) چونکه گوشتیان هه لده گرت

له بهر خوور .

(118) (زاد المعاد: 2 / 219) .

چوارهم: له رینماییه کانی پیغه مبهەر ﷺ وایه کهوا: کهسیک ئەگەر بیهوئیت قوربانی بکات و بچیتە ناو یه کهم پوژ له (ده) پوژەکهی (ذي الحجة) هیچ له تووک و پیستی ناکاتهوه، وه قهدهغه کردنی ئەم شتهش جیگیر بووه⁽¹¹⁹⁾.

(ئیمامی النووی) له (شرح مسلم: 139/ 13) دهفهرموویت:

مه بهست له قهدهغه کردنه که کردنی نینوک و موو، قهدهغه کردنه له کردنی نینوک و شکاندنی یان به هەر شیوازیکی تر بیئت .

وه ریگرتن له لابرندی مووه که بهتاشین بیئت یان کورت کردنه وه بیئت یان هه لکیشان بیئت یان سوتاندنی بیئت یان لادانی به هەر ئامییریکی تر بیئت، وه ئایا مووی بن بال بیئت یان سمیل بیئت یان (عانه) بیئت یان سه ر بیئت یان هەر موویهکی تری لاشه بیئت .

(ابن قدامة) له (المغنی: 96/11) دا دهفهرموویت: ئەگەر یه کیک له مانه ی کرد پاشان داوای لیخوشبوونی له خوای گهوره کرد هیچ فیدییه ی له سه ر نییه به تیکراو یه که دهنگی زانایان ئیتر به عه مدی کرد بییتی یان له بیری چو بیته وه، منیش ده ئیم: ئەمه ناماژیه که له (ابن قدامة) وه (رهحمه تی خوای لی بیئت) له سه ر حه رام کردنی ئەو شتانه ی پیشوو، وه پری لی گرتنی به یه کجاری، که ئەمیش ئاشکرایه له بنچینه ی قهدهغه کردنی پیغه مبهەر ﷺ .

پینجه م: پیغه مبهەر ﷺ ئاژەلیکی هه ل ده بژارد بو قوربانی کردن که ساغ و سه لامه ت بوایه له هه موو کهم و کورتییه که وه به باشی داده نا، وه قهدهغه ی ده کرد کهوا ئاژەلی گوئی بپراو یان شاخ شکاو⁽¹²⁰⁾ بکریت به قوربانی، وه فه رمانی کردووه ته ماشای ساغی ئەو ئاژەله بکریت که ده کریت به قوربانی .

(119) (مسلم: 1977) و (أبو داود: 2791) و (النسائي: 7 / 211 و 212) .

(120) (رواه أحمد: 1 / 83 و 127 و 129 و 150) و (أبو داود: 2805) و (الترمذي: 1504) و

(النسائي: 7 / 217) و (ابن ماجه: 3145) و (الحاکم: 4 / 224) عن علي ﷺ بإسناد حسن.

وه ئازهلێك چاوی كوێر بیته نهكریته به قوربانی، وهنایهت پیشهوهی یان پاشهوهی گوویی بپرا بیته، ئەمانه هه مووی قهدهغه كراوه كه بكریته به قوربانی (تمت).

بهلام بهرانیك كه خهسینرا بیته دروسته بكریته به قوربانی كه له پیغه مبهروه بهم شیوهیه هاتوه كه (أبو یعلی: 1792) و (البیهقی: 268 / 9) بهسهندیك گیراویانه تهوه كه (الهیثمی) له (مجمع الزوائد 4 / 22) به (حسن) ی داناوه .

شه شه: پیغه مبهر (عطاء ی کوپی یسار) (123) ده فهرموویته كهیدا (122).

حهوته م: له رینماییه کانی پیغه مبهر (عطاء ی کوپی یسار) و ابووه كهوا ئازهلێك دهكریته قوربانی له جیاتی ئهوه كهسه خووی و خیزانی و منداله کانی، هه رچهنده ژماره یان زور بیته، ههروهكو چۆن (عطاء ی کوپی یسار) (123) ده فهرموویته: پرسیارم كرد له (أبو ایوب الأنصاري) (عطاء ی کوپی یسار): قوربانی كردن چۆن بووه له کاتی پیغه مبهر (عطاء ی کوپی یسار)؟

فهرمووی: پیاویك ئازهلێکی دهكرد به قوربانی بوو خووی و خیزانی و مندالی، وه لیشیان دهخوارد (شمیرت).

هه شته م: سوننهته (بسم الله والله أكبر) بكریته له کاتی سهبریندا له (انس) هوه (عطاء ی کوپی یسار) جیگیر بووه كهوا پیغه مبهر (عطاء ی کوپی یسار) دوو بهرانی شاخدرای رهنگ سپی كه رهنگی رهشی تیدا بوو كرده قوربانی، به دهستی خووی سهری بری و (بسم الله و الله أكبر) ی كرد پیی خسته سهر ته نیشته کانی (عطاء ی کوپی یسار).

(121) (أبو داود: 2804)، و (الترمذی: 4198)، و (ابن ماجه: 3143) یاسناد حسن من حدیث علی

(122) (البخاری: 5552) و (النسائی: 7 / 213) و (ابن ماجه: 3161) عن ابن عمر (عطاء ی کوپی یسار).

(123) له سالی (103 ك) مردووه، ژبانی له (تهدیب التهذیب، 2 / 217) دا باسكراوه .

(124) (الترمذی: 1505) و (مالک: 37 / 2) و (ابن ماجه: 3147)، و (إسناده حسن).

(125) (البخاری: 5558 و 5564 و 5565) و (مسلم: 1966).

نۆیهه: باشتترین قوربانی ئەوهیه که بهرانیکی نیی شاخلاری سپی بیته که رهشی تیکه ل بوو بیته له ناوچه وان و پییه کانی، ئەمه ئەو وه صفیه که پیغه مبهه ﷺ پیی خووش بووه و قوربانی پی کردووه ⁽¹²⁶⁾.

دهیهه: واسوننه ته که موسلمان خووی قوربانی خووی سهه برپیت ئەگه ره له جیاتی خووی یه کیکی تری دانا ئەوا ده بیته به بی شهه رمه زاری .

یانزه ههه: سوننه ته ئەو مالهی که قوربانی ده کهن خویان لیی بخوون و لیی به خشن و بیکهن به دیاری و خیری لی بکهن، وه دروسته لییشی هه ل بگرن، چونکه پیغه مبهه ری خودا ﷺ ده فه رموویت:

(كلوا وادخروا وصدقوا) ⁽¹²⁷⁾.

واته: لیی بخوون و لیی هه ل بگرن و خیری لی بکهن .

دوانزه ههه: به حهوت کهس ده توانن وشتریک بکهن به قوربانی به هاوبهشی به هه مان شیوهش مانگایه کیش به هاوبهشی حهوت کهس ده بیته . مسلم له (صحیح) هکهیدا (350) له (جابر) هوه ﷺ بو مان ده گپریته وه و ده فه رموویت: له (حوده ییبه) وشتریکمان به هاوبهشی حهوت کهس ده کرد به قوربانی و مانگایه کیش به هاوبهشی حهوت کهس .

سیانزه ههه: قه ساب کریی سهه رپینه کهی له قوربانیه که پی نادریته، جیگیر بووه له (ئیمامی عهلی) هوه ﷺ که فه رموویه تی: پیغه مبهه ﷺ فه رمانی پیم کرد که سهه رپه رشتی وشتره کانی بکهه و گوشت و پیست و جله کهی له سهه ری دانرا بوو بکهه به خیر، به لام کریی قه سابه که له قوربانیه که نه دههه، وه فه رمووی ئیمه له هی خو مان دهیده نیی ⁽¹²⁸⁾.

(126) (مسلم: 1967) و (أبو داود: 2792) عن عائشة (رضي الله عنها) .

(127) (البخاري: 5569) و (مسلم: 1971) و (أبو داود: 2812) عن عائشة (رضي الله عنها) . وه

ئو قه دهغه کردنه ی هاتووه له سهه ره لگرتنی گوشت (منسوخ) ه ته ماشای: فتح الباری: 25 / 10 .

(26)، و(الإعتبار: 120-122) بکه .

(128) (مسلم: 317) و(أبو داود: 1769) و(الدارمي: 74/2) و(ابن ماجة: 3099) .

ئه مانه هه مووی هانمیان دا کهوا ئەم به شه به سووده زیاد بکهم له نویسنی ئەم کتیبه دا کهوا شوینه واری ههیه له یاد کردنه وهی موسلمانان له وهی له بیریان چوووه وه ئاگاداریان دهکاته وه له وهی که لیبی بی ئاگا بوونه .
وه هندی لهو خراپه کاریبانه:

یه کهم: - خو رازاندنه وه به تاشینی ریش، ئەمهش شتی که که زۆریه ی خه لکی له سه ره وه تاشینی ریش له ئایینی پیروزی ئیسلامدا حه رامه، وه زۆر فه رموده راسته کانی پیغه مبه ر ﷺ ئاماژه ی بو ده کهن که تیایاندا فه رمان ده کات به هیشتنه وهی ئیتر یان په یوه سستی ده کات کهوا لیک چوونه (تشبه) به هاوبهش بریار ده ران که ریش تاشین پیشه ی ئه وانه، وه ئیمه ی موسلمان ده بیته پیچه وانه ی ئه وان بین، یا خود په یوه سستی ناکات به وه وه پاشان هیشتنه وهی ریش له (فیتره تی) مرۆقه که دروست نییه بو مان بیگۆرین وه هینا وهی به لگه له سه ره حه رامی تاشینی ریش له په رتوکی هه ر چوار مه زه به که هاتوو به ئه مه بزانیته ⁽¹³⁰⁾.

دووهم: ته وقه کردنی پیاو له گه ل ئافره تی نا مه حره م و بیانی، ئەمهش هه موو خه لکی گرتوو ته وه ته نها که سانی که نه بن که خوی گه وه ره حمی لی یان کردوو و پاراستونی له م ئیشه حه رامه، چونکه پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموو یته: (لأن يطعن في رأس رجل بمخيط من حديد، خير له من أن يمس امرأة لا تحل له) ⁽¹³¹⁾.
واته: ئەگه ر ده رزی ئاسن له سه ره پیاوی که دابکو تریت باشتره بو ی له وهی ده سستی به ر ده سستی ئافره تی که بو ی حه لال نه بیته.

(130) ته ماشای: فتح الباری: 10 / 351) و (الإختیارات العلمیة: 6) و (المحلی: 2 / 220) و (غذاء الألباب 376/1) بکه، وه نامیلکه یه کی کورتم نویسه وچه ند جاریک چاپ کراوه ته وه - سوپاس بو خوا - به ناوی: (حکم الدین فی اللحیه والتدخین).

(131) (حدیث صحیح)، بنظر تخریجه بتوسع فی: (جزء اتباع السنن، رقم: 15، للضیاء المقدسی) بتحقیقی.

وه ئهم حهرام كردنه بهلگه ی له سه ره له په رتوكی هه ر چوار مه زه به كه دا
وباسكراوه ئاگاداره به ⁽¹³²⁾.

سبیه م: لیكچوون به كافران و پوژئاوایییان له جل و بهرگ و گوی گرتن له
موسیقیا و جگه له مانه له خراپه کارییه كان، پیغه مبه ر ﴿﴾ ده فهرموویت:
(من تشبه بقوم فهو منهم) ⁽¹³³⁾.

واته: هه ر كه سبیک له هه ر كو مه لیك بجیت ئه وا له وانه.

هه روه ها ده فهرموویت:

(لیكونن من امتي أقوام يستحلون الحرَّ والحريم والخمر والمعازف، ولينزلن أقوام الى
جنب علم يروح عليهم بسارحة لهم، يأتيهم -يعني الفقير- لحاجة فيقولوا: ارجع إلينا
غداً، فَيُبَيِّتُهُم الله، ويضع العلم، ويمسح آخرين قردة وخنازير الى يوم القيامة) ⁽¹³⁴⁾.

واته: له ناو ئوممه تی من چه ند كو مه لیك پهیدا ده بن كه وا زینا و ئاوریشم و
مه ی خواردنه وه و موسیقا هه لال ده كهن، وه چه ند كو مه لیكی تر له ته نیشته
شاخیکی بهرز نیشته جی ده بن رانه ئازه له كانیان به ته نیشتیانه ده پون، هه ژار
دیته بو لایان بو پیویستی، پیی ده لین: برۆ به یانی وه ره وه بو لامان، خوای
گه وره له ناویان ده بات و چیاكه ده روخینیته به سه ریان دا وئه وانی تریش
دهكات به مه یمون و به راز تا پوژی قیامه ت .

چواره م: چوونه ژوره وه بو لای ئافره ت له یه كه ژوردا به ته نها، چونكه پیغه مبه ر
﴿﴾ ده فهرموویت:

(یاکم والدخول علی النساء) .

(132) ته ماشای: (شرح النووي علی مسلم: 10/13)، و(حاشیه ابن عابدین: 235/5)، و(عارضه
الأحوذی: 95/7)، و(أضواء البیان: 603/6) .

(133) (أحمد: 2 / 50 و 92) عن ابن عمر رضی اللہ عنہما وإسناده حسن .

(134) (البخاری: 5590) (معلقا و وصله (أبو داود: 4039)، و(البيهقي: 221/10)، وغيرهما .

واته: ئاگادارتان دهکمهوه نهچنه لای ئافرهت بهتهنها، پیاویک له پشتیوانهکان (الأنصار) فهرمووی: ئەگەر خزمی میردهکهی بیټ ئەی پیغهمبهری خوا ﷺ ئەویش فهرمووی: (الحمو الموت)⁽¹³⁵⁾.

واته: (ئهمه مردنه).

(الزمخشری) ووشه‌ی (الحمو) مان بۆ شی دهکاتهوه و دهفهرموویت: کۆیه‌که‌ی (أحماء) ه: که بریتییه له خزمی میرد وهکو باوکی (سلمات) و برای و مامی وجگه لهوان وهکو دهفهرموویت (الحمو الموت) مانای ئه‌وهیه که خزمه‌کانی ئه‌و په‌ری خراپه‌و ئاشوبه ده‌یشوبه‌یینی به‌ مردن، چونکه خراپ‌تره له‌که‌سیکی نامۆ و غه‌ریب له‌ دووره‌وه که‌وا ئه‌و ئه‌مینه و پری نیشاندهره، به‌لام که‌سیکی بیانی ئی ده‌ترسیت و چاودی‌ری ده‌کریت .

وه له‌وانه‌یه‌ دوعا کردن بیټ لیی واته: مردن له‌وه وهکو پله‌ی خزم وایه که ده‌چیته لای ئافرهت ئەگەر رازی بیټ به‌و شته ^(بیس‌تر).

پینجه‌م: خو‌پرووت کردنه‌وه‌ی ئافرهت و ده‌رچوونیان بۆ بازپو شوینه‌کانی تر، که ئه‌میش حه‌رامه له‌یاسای خوای گه‌وره‌دا، خوای گه‌وره ده‌فهرموویت: ﴿وَقَرَنَ فِي بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتَيْنَ الزَّكَاةَ﴾ [الأحزاب: 33].

واته: خوای گه‌وره فه‌رمان ده‌کات به‌ ئافره‌تانی باوه‌ردار که‌وا له‌ماله‌کانتاندا جیگیر بن و ده‌رمه‌چن، وه‌جوانی خو‌تان ده‌رمه‌خه‌ن وه‌کو چو‌ن له‌سه‌رده‌می نه‌فامیدا ده‌کرا به‌وه‌ی که ئافرهت ئه‌و شوینه‌نای ده‌ربخات که واجب بیټ له‌سه‌ری دایان بی‌وشیټ، وه‌ نویژه‌کانتان بکه‌ن و زه‌کات بدن .

(135) (البخاري: 5232) و(مسلم: 2172) عن عقبه بن عامر رضي الله عنه

(136) باوک جیا کراوه‌ته‌وه به‌ده‌قی قورئانی پیرۆز، وه‌ ته‌ماشای: (المغني: 570/6) بکه .

(137) (الفايق في غريب الحديث: 318 / 1)، وانظر: (النهاية: 448/1)، و(غريب الحديث: 351/3)،

و(شرح السنة: 26، 27/9).

وه پیغه مبه ریش ﷺ ده فهرموویت:

(صنفان من أهل النار لم أرهما: ونساء كاسيات عاريات مائلات، رؤسهن كأسنمة البخت المائلة، لا يدخلن الجنة، ولا يجدن ريحها، وإن ريحها لتوجد من مسيرة كذا وكذا).
واته: دوو پۆل هه ن كه ئه هلی دۆزه خن من نه یانم بینیه: وه
ئافره تانیکی پۆشته ی پروت لادهرن له گوی رایه لی کردنی فه رمانه کانی خوای
گه وره و پاراستنی داوینیان و به لار وله نجه به ریگادا ده پۆن و سه ره نجی پیاوان
به لای خو یاندا راده کیشن، سه ریان وه کو بان پشتی و شتر خره قژه کانیان
له بان سه ریان کو ده که نه وه و چاویان نا پاریزن ئه مانه نا چنه به هه شته وه و
بوئی به هه شتیش نا که ن، هه رچه نده ی بوئی به هه شت دیت له دووری ئه وه نده
و ئه وه نده وه (138).

شه شه م: تاییه ت کردنی پۆژی جهژن به سه ردانی کردنی گو پستان، وه دابه ش
کردنی شیرینی و خو اردن له ویدا، وه دانیشتن له سه ر قه بره کان، وه تیکه ل
بوونی ژن و پیاو ئافره تی پروت و گریان و هاوار کردن له سه ر مردووه کان و،
جگه له مانه له و خراپانه ی تر که به ئاشکرا دیاره (هه ستم).

حه وه تم: ئیسه راف کردن و ده ست بلاوییه کی زۆر که هیه چ سوودیکی نییه و
هیچ قازانجیکی نییه، خوای گه وره ده فهرموویت:

﴿وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الأنعام: 141] و [الأعراف: 31].

واته: ئیوه زیاده مه سه رفی مه که ن، چونکه خوای گه وره ئه و که سانه ی خو ش
ناویت که زیاده مه سه رفی ده که ن.

وه ده فهرموویت:

﴿وَلَا تُبَدِّرْ تَبْدِيرًا، إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ [الإسراء: 26، 27].

(138) (مسلم: 2128 و 2856 و 52) و (أحمد: 2/ 223 و 356) عن أبي هريرة رضي الله عنه.

(139) ته ماشای: (أحكام الجنائز: 258-267) بکه.

واته: زیاده مه سره فی مه کهن، چونکه زیاده مه سره فی له شهیتانه وهیه، هه
که سیك بیكات نهوا گوپراهه لی شهیتانی کردوو .
وه پیغه مبه ریش ﷺ ده فهر موویت:

(لا تزول قدما ابن آدم يوم القيامة من عند ربه حتى يُسأل عن.... وماله من أين اكتسبه
وفيم أنفقه)⁽¹⁴⁰⁾.

دوو پی ی ناده میزاد ناترا زین له پروژی قیامه تدا لای خوای گه وره تا پرسیری
لی نه کریت له باره ی وه پاره که ی چونی پهیدا کردوو و له چیدا
به کاری هیناوه).

هه شته م: - واز هینانی زور به ی خه لکی له نویژکردن له مزگه وتدا به بی هیج
هو په کی شه رع ی، وه هه ندیک ی تر ته نها نویژی جه ژن له مزگه وتدا ده کهن،
نویژه کانی تر له مزگه وت ناکه ن، سویند به خوای گه وره نه مه به کیکه له ته نگ
و چه له مه گه وره کان .

نویسه م: پرویشتنی زور به ی خه لکی به کومه ل بو سه ر قه برسان پاش پروژ
بوونه وه ی پروژی جه ژن، واز ده هی نن له نویژی جه ژن، سه ر لی تیك چون به
داهینراوی تایبته کردنی سه ردانی قه برسان له پروژی جه ژندا ^(تهمت) .

هه ندیکیان شتی تریش زیاد ده کهن به وه ی لق و چلی دارخورما وداری تر
داده نین (له سه ر گو په کان)، که نه مانه هه مووی له سوننه تدا بی بنچینه ن ^(تهمت) .

ده یه م: - به زه یی و سوژ نه هاتنه وه له گه ل هه ژاراندا ومندالی دهوله مهنده کان
خوشی وشادی خو یان دهرده برن و خواردنی باش ده خون، نه مانه هه مووی

(140) (الترمذي: (26، 27)، و(الخطيب في: تاريخه: 440/12) عن ابن مسعود رضي الله عنه، وفيه ضعف، ولكن

له شواهد عن أبي برزة رضي الله عنه عند (الدارمي: 1/131)، و(أبي نعيم في: الحلية: 10/232) فالحدیث حسن.

(141) (المدخل: 1/286) لابن حجاج و(الإبداع: ص 135 لعلی محفوظ).

(142) ته ماشای: (أحكام الجنائز: ص 254) و(معالم السنن: 1/27)، وتعليق الشيخ أحمد شاکر علی:

(سنن الترمذي: 1/103) بکه .

لەبەر چاوی هەژاران و مندالەکانیاندا دەکەن، بە بێ هەست کردن بە سۆز و هاوکاری و لێپرسینەوە، لەگەڵ ئەوەی کە پیغەمبەر ﷺ دەفەرموویت:

(لا يؤمن أحدكم حتى يحب لأخيه ما يحب لنفسه)⁽¹⁴³⁾.

واتە: هیچ کەس لە ئیوێوە باوەرێ تەواو ناهێنن تا ئەوێ بۆ خۆی پێی خۆشە بۆ براکەیشی پێی خۆش نەبێت .

یانزەهەم: ئەو داھینراوانە کەوا زۆر بەی خەلک دەیکەن خۆیان بە زانا دادەنێن بەناوی نزیک بوونەوە لە خۆی گەورە لەگەڵ ئەوەی کە هیچ بنچینەیهکی نییە لە دینی خۆی گەورە، گەلیک زۆرن⁽¹⁴⁴⁾، من لێردا تەنها باسی یەک شتیکتان بۆ دەکەم، بۆ ئەوەی کتیبەکەم لەمەبەستی خۆی نەچیته دەرەو، ئەویش ئەوێهە کەوا زۆر بەی ووتارییژان و ئامۆژگاری کەران دەیڵینەو ئەویش خۆ نەزک کردنەوێهە لە خۆی گەورە بە زیندوکردنەوێهە ھەر دوو شەوی ھەردوو جەژن، تەنها بەمەشەوێهە راناوەستن بەلکو ئەم شتە دەدەنە پال پیغەمبەری خوا ﷺ کەفەرموویت: ھەر کەسیک شەوی جەژنی پەمەزان و شەوی جەژنی قوربان زیندو بکاتەو، ئەوا دلێ نامریت لە پۆژیک دا ھەموو دلەکان دەمرن⁽¹⁴⁵⁾. نابیت ئەمە بدریتە پال پیغەمبەری خوا ﷺ وە باشترین رینمایێ رینمایێ پیغەمبەرە ﷺ .

(22)

کۆتایی

ئەمە دوا شتە کە خۆی گەورە بۆمی ئاسان کردوو کە کوێ بکەمەوێهەو ریکی بخەم سەبارەت بە ھەردوو جەژن و حوکمەکانیان و ئەوەی پەیوھندی پێیانەوێهە ھەبیت لە (فقہ) و شارەزا بوونیان، کەوا موسلمانێ نەخویندەوار لێ بێ

(143) (البخاري: 13) و (مسلم: 45) و (النسائي: 8 / 115) و (البغوي: 3474) و (من الخير)

وإسناده صحيح .

(144) بپروانە ھەندیکیان لە کتیبی: (أعياد الاسلام: 58) بەشی (بدع العیدین) .

(145) حدیث موضوع تەماشای: (سلسلة الاحاديث الضعيفة: 520) و (521) بکە .

پیویست نییه چ جای قوتابی زانست، پیشکەشی دەکەم وەکو یادکردنەوویەک
 بو موسلمانان بەگشتی، هەتا پەرستنه کانیان راست بکەنەو و خو نزیك
 کردنەوویان پیک رابگرن بە راستی .
 ترسان بیّت لەخو و خوشەوویستی بیّت بو خوا . ئەگەر هەلەم کردبیّت
 لەنەفس و شەیتانەوویە، وە ئەگەر راستم کردبیّت تەنها لە خوای گەورەوویە.

وآخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين

نوسینی

أبو الحارث علي بن حسن علي

الزرقاء، الأردن

15 / صفر 1404

پاشان تەماشام کردەو و زیادم لە چەند دانیشتنیکدا

لەسەرەتای شعبان 1413 هـ

مألپیری فەر مووده

www.fermude.com

ناوهرۆك

لا پەرە	بابەت
3	پیشەکی وەرگیپر
7	پیشەکی نووسەر
11	1- جهژن
	2- رەحمەتی خوای گەورە بو ئوممەتی محمد ﷺ
12	بە هەردوو جهژن

- 3- پڕیگا پیدان بە گوی گرتن لە دەفی کیژۆله 13
- 4- خۆ جوان کردن و خۆپازاندنەوه لە جەژن دا..... 15
- 5- دەرچوون بو نوێژگه (المصلی) 17
- 6- پڕویشتن وگه‌پانه‌وه لە نوێژگه (المصلی)..... 19
- 7- (الله أكبر) کردن لە جەژنەکان دا 21
- 8- چ کاتیك دەخۆیت لەهەردوو جەژندا..... 24
- 9- خۆشوشتن پێش جەژن 26
- 10- ئایا پێش وپاشی نوێژی جەژن نوێژی تر ههیه ؟..... 27
- 11- حوکمی نوێژی هەردوو جەژن 28
- 12- کاتی نوێژی جەژن..... 30
- 13- بانگ و قامەت نییه لە نوێژی هەردوو جەژن دا 32
- 14- چوونیتی نوێژی جەژن 33
- 15- ووتار خویندنه‌وه لە پاش نوێژه 37
- 16- ووتار خویندنه‌وه و ئاماده بوونی خه‌لکی 38
- به‌ئاره‌زووی خۆیان 38
- 17- کۆبوونه‌وه‌ی جومعه و جەژن لە یه‌ك رۆژدا..... 40
- 18- پیرۆزبایی کردنی جەژن 42
- 19- قوربانی کردن 44
- 20- حوکمه‌کانی قوربانی کردن 49
- 21- خراپه‌کاری یه‌کانی جەژن 54
- 22- کۆتایی 60
- ناوه‌پۆک 61